

Заклад вищої освіти «Український католицький університет»

Факультет суспільних наук

Кафедра державного управління

«Магістр»

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

Магістерська робота

на тему:

“Механізми інтеграції молоді у процеси публічного управління”

Виконав: студент VI курсу,
напряму підготовки (спеціальності)
281 «Публічне управління та
адміністрування»

Петрівський А.О.

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник:

к.е.н., доц. Василиця О.Б.

(посада, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Львів 2021 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО ПРОЦЕСІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	7
1.1. Форми залучення молоді до процесів публічного управління. Правове регулювання в Україні.....	7
1.2. Світова практика підготовки та долучення молоді до процесів державного управління. Французький та ізраїльський досвід.....	12
1.3. Ретроспективний аналіз ролі студентства у важливих державотворчих подіях. Історичні приклади визначальної ролі студентства у важливих державотворчих подіях чи структурах...	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ДОЦІЛЬНОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ У СФЕРУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	30
2.1. Аналіз інтегрованості молоді у публічне управління: загальнодержавний та регіональний вимір.....	30
2.2. Причини низького рівня інтегрованості української молоді у сферу публічного управління та проблеми (перешкоди) у цьому процесі.....	37
2.3. SWOT-аналіз інтеграції молоді у сферу публічного (державного) управління.....	49
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ІНТЕГРОВАНOSTІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ У ПРОЦЕСИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.	53
3.1. Національно-патріотичне виховання як важливий фактор впливу на мотивацію молоді щодо інтеграції в процесі публічного управління.....	53
3.2. Освітня реформа як спосіб підвищення рівня зацікавленості та мотивації молоді в процесах публічного управління.....	64
3.3. Усунення психологічних бар'єрів та створення сприятливих умов для підвищення рівня мотивації молоді щодо інтеграції в процесі публічного управління та участі в політиці.....	67
ВИСНОВКИ.....	72
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75

ВСТУП

Молодість і середній вік ми повинні присвятити
батьківщині, старість – собі

Пліній Молодший

Вже не один десяток років в українському суспільстві точаться дискусії з приводу того, чому нам не вдалось «вистрілити» як державі після падіння тоталітарної системи під назвою «Радянський Союз». Багато науковців, політиків, політологів, аналітиків, соціологів чи істориків висловили безліч думок з цього приводу. Однак, і досі немає комплексного бачення того, де саме ми схибили або недопрацювали, де мали бути більш рішучими, а де прагматичними.

В політичному дискурсі дуже часто можна почути такі твердження, як «Україна не спромоглась», «Україна втратила шанс», «Україна – країна третього світу», «Україна не здатна на динамічний розвиток», тощо. І у цих «вироках» криється вся сутність нашої найбільшої проблеми – невміння визнавати власної відповідальності за те, що відбувається з нашою державою впродовж останніх тридцяти років. Ми досі не навчилися говорити слова «Ми» чи «Я». Набагато простіше говорити слово «Україна», адже воно знеособлює суб'єкта відповідальності. «Україна» для багатьох - це щось ефемерне. Те, на кого можна покласти всю відповідальність за всі «біди» і «болі», але не отримати відповіді на звинувачення. Українські (у всіх відношеннях) політичні структури, які у різні періоди незалежності формували органи влади, звикли виправдовувати власну немічність і слабкість силою і негативними діями політичних опонентів. Небажання робити висновки із власних помилок завжди було основною причиною поразок цих структур на політичній арені. Деякі українські політики (як і партії загалом) досі відчують «фантомні болі» від втрати політичного впливу і електоральних вподобань не усвідомлюючи власної

відповідальності за це. Зазвичай «винні» у програних політичних битвах олігархи, національно несвідомі українці, РФ або погода.

Ще одна проблема криється у ефекті «вічної боротьби» проти чогось. І це також впливає на відсутність відповідальності за існуючий стан в державі. Для багатьох представників політичних еліт комфортно перебувати у стані перманентної боротьби, в якій не окреслені цілі і кінцевий її результат в часовому вимірі. Вони отримують задоволення від критики політичних опонентів. Вони – «борці за волю України» проти всього поганого. Але ніхто не може оцінити ефективність цієї боротьби, бо вона неосяжна, не окреслена певними рамками чи очікуваними результатами. А отже і відповідальності за якість боротьби ніхто не несе. І коли хтось з них приходить до влади, то ця звичка «боротись» не дає їм можливості «творити», адже це складніше. Бо для цього необхідно мати певні компетентності, фаховість, впертість і, що найважливіше, бажання поступатись власними амбіціями заради результату, заради держави.

Як змусити українців брати на себе відповідальність за долю держави? На це питання немає простих рішень. Але очевидним є те, що активна частина суспільства, яка в певні моменти стає владою, повинна проходити певні етапи трансформації свідомості, «набивати гулі», вчитись перемагати. А головне відчувати свій вплив на ті чи інші процеси. Бо демотивує не поганий результат. Демотивує відсутність результату. А смак перемоги і можливості змінювати світ навколо себе є найбільш мотивуючим фактором.

На горизонті має з'явитись цілий прошарок активних громадян, готових брати на себе відповідальність, але на всі ці трансформаційні процеси потрібен час. Очевидно, що існуючі еліти не здатні до кардинальних змін, адже їхня світоглядна платформа є давно сформованою. Тому єдиним варіантом сформувати на перспективу нову генерацію активної частини суспільства може бути залучення вже сьогодні якомога більше молоді до процесів державного управління та місцевого самоврядування. Молоді

українці, відчувши співвідповідальність за те, що відбувається в державі, відчувши всі больові точки у сфері публічного управління вже завтра будуть готові або до прийняття важливих рішень перебуваючи у статусі влади, або до тиску на владу, перебуваючи у статусі протестної контреліти.

Додатковим аргументом щодо важливості інтеграції молоді у процеси публічного управління є отримання необхідного багажу знань про систему влади, механізми прийняття рішень, контролю за їх виконанням. І кількість молодих людей, дотичних до цих процесів має бути достатньою для можливості реально впливати на політико-адміністративну сферу. Адже не секрет, що система здатна «зламати» навіть найбільш морально стійку людину, якщо вона «один у полі воїн». Натомість система здатна змінюватись під тиском значної кількості енергійних, пасіонарних, цілеспрямованих, вмотивованих, а головне морально стійких молодих людей.

У нас немає часу проходити той шлях, який пройшли більш розвинуті держави. Адже сьогоднішня динаміка їхнього розвитку випереджає ту, яка була десятиліття тому і яку ми сьогодні якраз і маємо. Бо коли їхня молодь свого часу вчилася будувати власні держави наша «золота молодь» гнила по тюрмах і таборах. А ті, хто не були покарані, не спромоглися на формування еліти, бо були слабкими. А тому ми маємо зробити все від нас залежне, для того, щоб сучасна молодь вже сьогодні відчула себе майбутньою владою, майбутньою елітою. Щоб сучасна молодь відчула власну відповідальність за державу, яка багато століть поспіль захищає Європу, дає їй розвиватися. Молоді українці повинні відчути смак перемоги над старою «інфікованою» системою влади, а на її попелищі збудувати нову якісну і ефективну. І прийде час, коли німецькі, японські і американські урядовці будуть приїжджати в український Севастополь для того, щоб отримати можливість прослухати лекції українських тренерів на тему «Українська система публічного управління».

Зважаючи на вищенаведене, актуальність даної теми повністю відповідає сучасним викликам, перед яким стоїть наша держава. Метою

дослідження є встановити можливості підвищення рівня інтегрованості молоді у процесі публічного управління на основі SWAT – аналізу та ретроспективного аналізу існуючого стану та причин, які на це вплинули.

РОЗДІЛ 1.

ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО ПРОЦЕСІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

1.1 . Форми залучення молоді до процесів публічного управління. Правове регулювання в Україні.

В сучасній науці, яка вивчає процеси публічного (державного) управління та його сутність немає одностайного і консолідованого визначення цього поняття. Розбіжності у трактуванні цього явища є і серед українських науковців. Зокрема, згідно із визначенням В. Мартиненка, державне управління – це процес здійснення авторитарного врядування через формування та реалізацію системи державних органів виконавчої влади на всіх рівнях адміністративно-територіального поділу країни, які задіюють сукупність механізмів, способів, методів управлінського впливу на суспільство [1, с. 21]. За твердженням професора Т. Коломоець, державне управління у вузькому розумінні – це сукупність державних органів, між якими певним чином розподілені різні види діяльності держави. У більш ширшому розумінні – це вид соціального управління, вид особливої діяльності держави, що виявляється у функціонуванні її органів, які поширюють вплив на суспільні відносини з метою їх врегулювання відповідно до державних інтересів[2].

Беручи до уваги вищенаведені та інші визначення, а також існуючу модель демократичного устрою України, можна вважати, що публічне (державне) управління – це діяльність певної категорії людей в рамках відповідних органів влади, спрямована на реалізацію цілей держави та потреб громадян з використанням наявних ресурсів через повноваження, делеговані їм суспільством.

Публічне управління, як і будь-яке складне явище (процес), є багатограним. А відтак, розглядати його необхідно не лише в комплексі, але

й в розрізі крос-функціональної взаємодії між окремими органами влади, та кожного окремого органу чи типу влади.

В Україні органи управління поділяються на органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Основною відмінністю між цими двома типами влади є доступ (близькість) населення до центрів прийняття рішень, а відповідно і впливу на них. Єдиним населеним пунктом, де громадяни мають однакові можливості впливу на обидва типи влади є Київ. І, безперечно, це визначає можливості в тому числі і місцевої молоді впливати на політику держави.

Загалом є чотири форми участі молоді у процесах публічного управління:

1. Безпосередня участь. Тут мова йде про інтегрованість молодої людини безпосередньо в органи влади через відповідні займані посади у тих чи інших структурних підрозділах.
2. Нагляд (контроль) за прийняттям рішень.
3. Форма консультативно-дорадчої участі. Молоді люди в даному випадку фігурують як «порадники» у прийнятті рішень, без можливості впливу на кінцевий варіант рішення чи способу його імплементації.
4. Співучасть. Передбачає спільну з органами влади діяльність на реалізацію тих чи інших програм, рішень, тощо.

Проаналізуємо кожен форму з зазначенням правових основ їх функціонування.

Можливість **безпосередньої участі** молоді у публічному управлінні визначається трьома основними чинниками – бажанням, професійною підготовкою та нормативною базою.

У відповідності до ч.1 ст.14 Закону України «Про зайнятість населення» [3] до категорій громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню, зокрема, належить молодь, яка закінчила або припинила навчання у закладах загальної середньої, професійної

(професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, звільнилася із строкової військової або альтернативної (невійськової) служби (протягом шести місяців після закінчення або припинення навчання чи служби) і яка вперше приймається на роботу. Для цієї та інших категорій, зазначених у цій статті закону визначається квота у розмірі 5 відсотків середньооблікової чисельності штатних працівників за попередній календарний рік для підприємств, установ і організацій, з чисельністю штатних працівників понад 20 осіб. Також, відповідні квоти для молоді можуть встановлюватися місцевими нормативними актами, якщо мова йде про службу в органах місцевого самоврядування.

Вказана модель участі молоді у публічному управлінні надає великі можливості для досконалого вивчення «внутрішньої кухні» структурних підрозділів влади, а також професійного росту, а відтак збільшення сфери власного впливу на прийняття тих чи інших рішень. Однак, з точки зору протистояння за принципом «людина проти системи» така модель сприяє поглинанню молодої людини системою та певного «демонтажу» первинних принципів та ентузіазму щодо власного внеску у процес публічного управління. Іншими словами – система змушує молоду людину, яка щойно прийшла на роботу, адаптуватися до, як правило, недосконалих і не надто якісних правил існування в середині системи публічного управління. Таких моментів можна уникнути лише за умови реструктуризації органів влади та залучення цілої групи молодих людей на певні посади в межах одного структурного підрозділу.

Нагляд (контроль) за прийняттям рішень у сфері публічного управління, як правило здійснюється з зовні. Така форма передбачає два основні типи нагляду – формалізований (громадські ради чи іншого роду контрольно-наглядові структури при органах влади, які формуються у відповідності до нормативних документів, але складаються з представників громадського сектору) та неформальний. Формалізований нагляд за діяльністю органів влади регламентується чинним законодавством та

підзаконними нормативно-правовими актами. Основним документом, який врегульовує участь громадян у цих процесах є Постанова Кабінету міністрів України від 03.11.2010р. №996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [4].

Детальніше слід зупинитись на неформальному типі нагляду (контролю) за органами влади. Він передбачає широке різноманіття інструментів впливу на прийняття рішень, їх відміну, коригування тощо. Асортимент інструментарію визначається відсутністю певних рамок, в яких повинен здійснюватись нагляд. Так як це, зокрема, передбачено у громадських радах. Звернення громадян, страйки, журналістські розслідування, протестні акції, заяви про злочин – все це є інструментами неформалізованого нагляду (контролю) за реалізацією державної політики органами влади. І найбільшою перевагою тут є можливість участі кожного громадянина у цьому процесі. Ст.39 Конституції України [5] надає гласить, що громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. А Закони України «Про доступ до публічної інформації» [6] та «Про звернення громадян» [7] надають право кожному громадянину на отримання інформації про діяльність того чи іншого структурного підрозділу органів державної влади та місцевого самоврядування. Також ці та інші нормативно-правові акти надають право громадянам ініціювати проведення розслідувань, перевірок чи інших дій, спрямованих на усунення порушень чинного законодавства структурними підрозділами чи окремими посадовими особами органів влади.

Кількість учасників цієї моделі є найбільшою серед усіх.

Форму консультативно-дорадчої участі молоді у реалізації державної політики у певній мірі також можна поділити на неформальну і формалізовану. Власне формалізація такої участі передбачає створення консультативно-дорадчого органу чи посади радника. Неформальна участь

передбачає проведення зустрічей, круглих столів, анкетування, проведення фокус-груп, інших методів отримання корисної інформації ззовні для прийняття оптимального рішення у тій чи іншій сфері. В обох випадках знання, компетенції та внутрішні переконання чи відчуття громадян, у яких запитують поради, можуть не бути враховані у прийнятті рішень, а сама модель не передбачає додаткового тиску з боку «консультантів» на органи влади.

Співучасть. Дана форма характеризується найбільше тим, що в даному випадку держава делегує громадянам частину своїх повноважень (функцій) для реалізації певної політики чи проекту. Якщо брати макрорівень, то найбільш яскравим прикладом такої участі є Реанімаційний Пакет Реформ – унікальне у світовій практиці явище, яке зародилось в Україні в період постреволюційної кризи [8]. По своїй суті – це коаліція різноманітних громадських організацій та експертних середовищ, яка спільно з державними структурами розробляла та допомагала імплементувати важливі реформи.

На мікрорівні прикладом може слугувати громадський бюджет (бюджет участі). По суті, це – реалізація громадянами (мешканцями населених пунктів) тих чи інших проектів за кошти місцевого бюджету у відповідності до запропонованих і акцептованих владою проектних пропозицій.

Всі вище перелічені моделі участі громадянина у житті держави передбачають перманентну взаємодію з органами влади. А отже, з врахуванням внутрішніх і зовнішніх чинників, учасник однієї моделі може перейти в статус учасника іншої моделі. До прикладу, люди, які незадоволені діяльністю органів влади і здійснюють зовнішній неформалізований контроль за ними можуть об'єднуватися в групи тиску, або долучатися до існуючих об'єднань. Якщо це партія, то в політичній боротьбі вона в певний момент може стати владою і почати формувати виконавчі органи на власний

розсуд, наповнюючи їх членами та прихильниками партії, які до цього власне і здійснювали нагляд за попередниками.

У міру власних компетенцій і знань людина, яка виконує консультативно-дорадчу функцію може опинитись на посаді функціонера того чи іншого органу виконавчої влади. І навпаки, фахівець, з відповідними знаннями, який в міру життєвих обставин не має можливості виконувати функцію на відповідній посаді органу влади може перейти в статус консультанта чи радника.

Схожі рокирування можливі між усіма без винятку формами. Питання лише в мотиваційній складовій людини, яка приймає рішення про зміну статусу учасника державотворчих процесів, про що буде йти мова у наступних розділах.

1.2 . Світова практика підготовки та долучення молоді до процесів державного управління. Французький і ізраїльський досвід.

Держави із тривалою та сталою традицією державного управління, як правило, мають перевагу над молодими державами, або тими, у яких відбулись кардинальні зміни політичного ладу. Це пов'язано з тим, що тривале функціонування тих чи інших державних чи громадських інституцій передбачає поступове вдосконалення форм та методів функціонування, а також взаємодії між ними. Натомість «молоді демократії» довший час лише «намацують» оптимальну модель функціонування державного механізму та його взаємодії з громадським сектором, який у свою чергу, також у пошуках нових підходів та методів взаємодії з державою. Такі рухи у пошуках оптимального механізму взаємодії часто супроводжуються внутрішньодержавними катаклізмами, які провокують довготривалі кризи. Але це природній процес, а відтак важливим є орієнтація на ті моделі

співіснування держави і громадянина, які пройшли тривалий «випробувальний» період.

Франція у різні періоди світової історії завжди була лідером різноманітних нововведень та реформ, законодавцем моди у різних сферах. Не останню роль (а в окремих випадках визначальну) у цих процесах там відігравала молодь. Відтак, у цій країні впродовж багатьох століть сформувалась власна унікальна система взаємодії держави і молодої людини. У Франції є надзвичайно високий рівень інтегрованості молоді у інститути громадянського суспільства. І французька влада створила комфортні умови для функціонування молодіжних громадських організацій, адже розуміє, що це є невід'ємною складовою формування французької політичної еліти, а отже і органів влади. Також Франція схожа на Україну за кількістю населення, територією, адміністративно-політичним устроєм. Зважаючи на наведені аспекти, досвід цієї саме цієї європейської країни береться за приклад у дослідженні.

Механізм підтримки молодіжних інститутів громадянського суспільства у Франції виглядає наступним чином. Конституційний закон про державні фінанси (LOLF – loi organique relative aux lois de finances) визначає основні принципи фінансування молодіжної політики. Цей нормативний акт також визначає умови акредитації молоді та молодіжних об'єднань на їх фінансування, а також основні моменти захисту молоді. Громадські організації, що добровільно реєструються при Міністерстві у справах молоді і спорту, розглядаються як потенційні партнери і мають право звертатися за матеріальною допомогою для реалізації конкретних проектів.

Міністерство має мережу з 105 керованих державою місцевих служб і 30 національних громадських організацій, що відповідають за здійснення національної політики. Тільки акредитовані організації можуть отримувати субсидії від Міністерства. Акредитація є грантом, надання якого ґрунтується на доповіді Національної ради з питань комунального утворення і справах молоді (CNEP) для національної акредитації та Ради з питань комунального

утворення і у справах молоді (CDEPJ) на рівні департаментів - для місцевої акредитації. Станом на 2020 рік 500 асоціацій отримали національні акредитації, 35 тис. мають місцеві акредитації. Число, безперечно, вражає у порівнянні з українськими реаліями. Національна акредитація "молодь і комунальна освіта", поряд з Фондом співробітництва з питань молоді та комунального освіти (FONJEP), є для DJEP (департамент молоді в міністерстві) інструментами обміну і фінансування.

Міністр надає акредитацію на національному рівні, а префект здійснює цю діяльність на місцевому рівні. Лише ті об'єднання, які працюють в молодіжній сфері та галузі комунального освіти не менше 3 років, мають право на акредитацію. При цьому вони повинні відповідати певним вимогам, таким як свобода совісті, принцип недискримінації, демократично відкриті процедури, прозорість управління і рівний доступ до управлінських посад для чоловіків і жінок.

Місцеві об'єднання, що пропонують заходи для молодих людей з пріоритетних галузей, отримують консолідовану підтримку з 2006 року. Віддалені сільські території в даний час є пріоритетним завданням, з метою забезпечення того, щоб молоді люди мали доступ до соціально-культурної діяльності, не дивлячись на проживання у віддалених районах. Освітні проекти мають три напрямки: розвиток дітей і молоді; їх включення в суспільне життя; їх успішність в школі.

Фонд співробітництва у справах молоді та освіти суспільства (FONJEP) був створений в 1964 році у формі асоціації. Фонд об'єднує органи державного фінансування і асоціації, і його основна мета полягає у сприянні оплати постійних співробітників, що займають керівні та управлінські посади, лідерів молодіжного руху і громадських об'єднань сфери комунального освіти, поряд з некомерційними юридичними особами, заснованими на приватному праві, що діють в області соціального забезпечення. Управління діяльністю здійснює Рада директорів, що складається з представників асоціацій-членів і представників фінансових

органів (міністерств, територіальних органів самоврядування і державних органів), ґрунтуючись на принципі спільного управління. Держава несе відповідальність за частину винагороди "працівників FONJEP", а інші виплати здійснює національний уряд або саме об'єднання. Міністерство молоді, спорту та асоціативного життя фінансує близько 57% з 6379 посад, які є як на національному, так і на місцевих рівнях. Національні «пости», якими керує Департамент у справах молоді та комунального освіти, відносяться до федерацій або національних об'єднань, які працюють у питаннях національного або глобального рівня. Місцеві «пости», на які в даний час припадає 75% всіх робочих місць FONJEP, управляються на місцевому рівні. Префекти несуть відповідальність за їх привласнення або скасування на основі думок, висловлених місцевими уповноваженими органами Міністерства [9]

Такі заходи та можливості сприяють інтеграції молодіжних структур у міжструктурні об'єднання. Прикладом цього є Французький молодіжний форум *forum française de la jeunesse (FFJ)*, у який входить низка найбільших молодіжних об'єднань Франції, членство у деяких з них сягає декілька десятків тисяч молодих французів. На окремих молодіжних об'єднаннях цього Форуму слід зупинитись та детальніше розповісти [10].

L'Union Nationale des Étudiants de France (UNEF) – національна спілка студентів Франції. Це найбільше і по суті єдине об'єднання французьких студентів, представлене практично у всіх вищих навчальних закладах Франції, метою якого є захист прав студентів незалежно від політичних поглядів, партій, спеціальностей. Інтеграція такої величезної кількості студентів у це об'єднання дає можливість не лише лобювати власні інтереси перед адміністраціями навчальних закладів чи перед владою, але і впливати на прийняття важливих державницьких рішень, бути дотичними до їх розробки.

Allons Enfants – молодіжне політичне об'єднання, метою якого є просвітницька робота серед молоді щодо її інтеграції у політику та

підготовка молодих людей до статусу політичної влади. Фактично, така робота серед молоді дає можливість не лише знаходити перспективних молодих політиків, але і готувати їх до влади. Ідеологія цього політичного об'єднання тримається на п'яти основних складових – молодь, Європа, довкілля, інклюзія та інновації [11].

Схожим політичним молодіжним об'єднанням є L'Union des Démocrates et Indépendants Jeunes – союз молодих незалежних демократів. В основі діяльності цієї структури також лежить інтеграція молоді у політичні процеси на демократичних засадах.

Дещо іншим, але не менш цікавим напівполітичним молодіжним об'єднанням з релігійним відтінком є рух La Jeunesse Ouvrière Chrétienne – молоді робітники-християни. Це об'єднання налічує близько 10 тис. членів по всіх адміністративних територіях Франції. Основою членства є молоді люди з робітничих кварталів. Метою об'єднання є спільні дії та напрацювання пропозицій до органів влади, які безпосередньо можуть впливати на всі аспекти життя молодого робітника – робота, житло, відпочинок, тощо [12].

Приклад Франції для України є цікавим з огляду на схожу адміністративно-політичну державну конструкцію. Однак, слід враховувати багатостолітній досвід французького державотворення, відтак часу для формування такої системи взаємодії держави і молоді людини у французів було куди більше ніж у нас.

Зважаючи на це, важливим є також аналіз ізраїльського досвіду у цій сфері. Є два фактори, які є визначальними щодо вибору Ізраїля для аналізу – відносно недовгий період існування власної держави та перманентне перебування у стані війни.

Одразу слід розділити між собою два явища – державотворення Ізраїлю та будівництво держави Ізраїлю. Це важливо з точки зору відмінностей між політичними елітами, які дотичні до цих двох явищ. Держава Ізраїль формувалась політичними елітами, які були вихідцями зі

східної Європи (у великій мірі з України). Такі діячі як Володимир Жаботинський, МошеШарет, ГолдаМеєр, Бен Гуріон, МенахемБегін були пасіонарними особистостями, які були свідками революційних подій у російській імперії, подій другої світової війни, тощо. Все це вплинуло на формування їхнього характеру та політичної спрямованості, в основі якої був сіонізм (єврейська ідеологічно-релігійна течія). Метою самого сіонізму було створення незалежної держави Ізраїль. І всі зусилля єврейських еліт 40-х років були спрямовані на досягнення цієї мети.

Інше питання – це подальше утвердження і розбудова держави. Приїзд у пізніший період до Ізраїлю значної когорти американських і західноєвропейських євреїв визначив подальшу модель розвитку держави.

І власне симбіоз цих двох культурно-політичних течій визначив специфіку молодіжної політики у Ізраїлі, в основі якої лежать принципи східноєвропейського сіонізму та західної адміністративно-політичної культури.

У 1995 році, після вбивства прем'єр-міністра Іцхака Рабина, яке спровокувало певну кризу в ізраїльському суспільстві, декілька колишніх військових, серед яких Ерез Ешель, вирішили організувати систему підготовки молодих лідерів. У пошуках інформації та досвіду організації освітніх програм вони поїхали у Оксфорд і Кембридж. Після тривалої і кропіткої підготовки в Ізраїлі було засновано Академію лідерства. Ця неформальна лідерська програма налічує 67 філіалів (мехін) по всій країні. Основна філософія цієї системи – це прищеплення активній молоді відчуття відповідальності за державу, бажання йти у владу або бути лідерами у важливих сферах життєдіяльності. Ідеологічною основою програми є сіонізм.

Мехіни («підготовка» - іврит) – це «лабораторії дорослішання», куди молоді люди вступають після школи і протягом року проходять ціннісно і проектно орієнтовану підготовку. Паралельно з вивченням філософії, історії Ізраїлю, суспільствознавства, вчорашні школярі

працюють на фермах, запускають соціальні проекти та аналізують діяльність державних інституцій (зокрема моделюють таку діяльність у майбутньому, виходячи із сьогоденних реалій). Важливий елемент навчання в мехінах — довійськова підготовка. Засновники програми вважають це важливим елементом, бо країна перебуває в стані війни, тож для всіх ізраїльтян служба в армії — обов'язкова. Військова підготовка не лише адаптовує психіку молодих людей до можливої участі у бойових діях. Вона формує у головах молодих євреїв відчуття співвідповідальності за державу. Виховує впевненість у собі. Не даремно переважна більшість ізраїльських політиків і лідерів є не просто колишніми військовими, а реальними учасниками бойових операцій. В Ізраїлі навіть є прислів'я: «Армія вдосконалює націю, нація вдосконалює армію» (Army sharpens the nation, the nation sharpens the army) [13].

Одним із «стовпів», на яких тримається система мехін є волонтерська діяльність. Часто учасники мехін здійснюють таку діяльність на агрофермах. Ментори (координатори програм) вважають, що в такий спосіб молоді ізраїльтяни адаптуються до складних умов проживання в пустелі, а відтак це продукує пошук раціональних рішень. Не даремно Ізраїль ще називають «країною стартапів». Але волонтерять також і в інших сферах, громадських організаціях. Це також формує таку важливу для ізраїльтян складову колективної свідомості як взаємодопомога.

Дебати – один із важливих елементів у процесі підготовки. В Ізраїлі взагалі культура дебатів дуже розвинена. Це змушує молодих людей до пошуку раціональних рішень, консенсусу, пошуку інформації [14].

В мехінах також проводиться підготовка до психометрії – важливого екзамену при поступленні у ВУЗ. В психометрії Ізраїль використовує американську систему з декількома варіантами відповідей. Оцінюється:

- вербальне мислення, яке є важливим для академічних занять, розуміння і аналізу складних текстів, системного мислення.

- Математичне мислення, для виявлення здатності застосування і використання математичних понять, сприйняття графічної інформації
- Знання англійської мови – здатності сприйняття абітурієнтом академічних текстів англійською мовою.

Важливою функцією мехіні є робота з репатріантами. Адже євреї, які народились не в Ізраїлі, мусять пройти адаптацію перед поступленням в ВУЗ. А відтак, у цьому процесі велику роль приділяється вивченню ізраїльським традиціям та історії, основам сіонізму. Це допомагає переманювати перспективну єврейську молодь з інших країн до Ізраїлю, адже можливість швидкої адаптації до ізраїльських умов є додатковим фактором у прийнятті ними рішення щодо переїзду [15].

Як ми можемо побачити із наведеного в Ізраїлі система інтеграції молоді у сферу публічного управління формує у євреїв усвідомлення трьох базових речей:

- обмеженість ресурсів, а отже пошук раціональних рішень;
- розвиток у стані війни (ми воюємо, але не стоїмо на місці);
- право на власну державу (наші предки про це мріяли, старші покоління реалізували, а ми стоїмо на варті державності).

Ці три базові принципи формують політичну свідомість молодих ізраїльтян. Дають їм розуміння, що лише від них залежить їхня безпека і їхній добробут, а отже є важливим участь кожного.

1.3 . Ретроспективний аналіз ролі студентства у важливих державотворчих подіях. Історичні приклади визначальної ролі студентства у важливих державотворчих подіях чи структурах

У світовій історії є чимало прикладів визначальної ролі молоді у державотворчих процесах чи інших важливих для держави подіях. Для більш

якісного і багатогранного аналізу пропоную ознайомитись із кількома прикладами в історії України.

«Революція на граніті».

Унікальне та важливе явище як в новітній історії України, так і в питанні дослідження впливу молоді на центри прийняття рішень в державі. Розглянемо детальніше про причини протесту, перебіг та його наслідки.

Акція розпочалась 2 жовтня 1990 року в Києві, на площі жовтневої революції (в подальшому перейменованої на Майдан Незалежності), коли студенти київських та львівських вишів оголосили голодування і висунули наступні політичні вимоги:

- прийняття закону про націоналізацію майна КПУ;

Дострокове припинення повноваження Верховної Ради України та призначення нових виборів на багато партійній основі восени 1991 року;

- відставка голови Ради Міністрів України Віталія Масола;

- повернення в Україну солдатів, які проходять строкову службу за межами держави, і забезпечення проходження служби на території республіки юнакам подальших призовів.

- недопущення підписання нового Союзного договору;

Протест поступово набирив обертів. Впродовж кількох днів кількість протестувальників, які таборувались у наметовому містечку зросла до кількох сотень учасників. А щовечора окрім них збирались тисячі людей. Що характерно, що за тим самим принципом в подальшому відбувались Помаранчева Революція і Революція Гідності.

Поступово до акції почали приєднуватися студенти з інших вищих навчальних закладів. Дуже важливо, що цей студентський протест підтримали кияни.

Організаторами акції виступили Українська студентська спілка, яку тоді очолював Олесь Доній, та Студентське братство Львова (голова — Маркіян Іващишин). Середко ординаторів акції були також Олег Тягнибок і

В'ячеслав Кириленко. Студентство зі Сходу України представляв Олег Барков – керівник УСС (українська студентська спілка) Дніпродзержинська.

Підготовка до акції відбувалася в умовах суворої конспірації. Львів'яни, які на 2 жовтня їхали до Києва, збиралися невеликими групами, квитки брали не більше п'яти за раз, щоб не викликати підозри. У кожного був чіткий план, яким маршрутом добиратися від вокзалу до центру столиці.

Ідея такого громадянського спротиву народилася ще на святкуванні п'ятсотріччя Запорозької Січі влітку 1990 року, а форму протесту «запозичили» в болгарських студентів, які в червні 1990 року оголошували голодування, вимагаючи змін. Та й сама акція була на часі: в березні 1990 року вперше у Верховну Раду пройшло 115 представників національно-демократичних сил, на чію підтримку розраховували студенти.

Спочатку акція планувалася під стінами Верховної Ради, але там їх зустріли посилені загони міліції. Тому інша частина, яка опинилася на тодішній площі Жовтневої революції перед монументом Леніну, прийняла рішення зайняти позиції й розгорнути наметове містечко просто там. Все було зроблене за лічені хвилини, тож, коли правоохоронці отримали сигнал, позиції були зайняті і хлопці стали в кордон, щоб захистити їх. Розганяти силою молодь тоді не наважилися.

Серед кількох сотень студентів, які брали участь у акції протесту, 137 тримали голодування від одного до 12 днів. Анджеліка Рудницька, яка брала активну участь, згадує: «Вже тоді ми називали Майдан територією, вільною від комунізму. Це був час катарсиса не лише для юних революціонерів, а й для країни, яка вміє думати і дивитися у майбутнє. Це були стреси, хвороби, втрата свідомості, поїздки у лікарні, допити і т.і. А ще – це були зустрічі, знайомства із легендарними борцями за Україну, єднання поколінь. Це був початок того, що ми зараз святкуємо 24 серпня. І кому здається, що незалежність нам була дана просто так - нічого не знає про історію своєї країни. Незалежність – це історія боротьби багатьох поколінь,

котре усіляко замовчувалося колись комуністичною ідеологічною машиною». [16]

Голодування тривало 16 днів, Але призвело до значних змін як в історії так і в самоусвідомленні українців. Підтримували студентів лауреати першого фестивалю «Червона рута» - Едуард Драч, Марія Бурмака. На той час це був знаковий фестиваль, і відповідно, підтримка його знаних учасників додавала ваги протестним акціям. Також підтримували такі відомі люди як Ніла Крюкова, Ліна Костенко. Окремі депутати ВР також висловлювали підтримку студентам: декотрі оголосили голодування в сесійній залі, Олесь Гончар – демонстративно здав партквиток.

Серед студентів, які вийшли на граніт, випадкових людей майже не було. Більшість із них ще під час перших виборів до Верховної Ради СРСР започаткували практику ходити по квартирах і спілкуватися з людьми, переконуючи їх у необхідності нової України. Дехто влаштувався на літо провідником і вів пропаганду серед пасажирів. «Ми називали себе «групою з переробки» – їздили в Литву й дорогою розмовляли з людьми. А звідти везли газети. Одного разу прокололися – прихопили паку газет литовською мовою. Помітили цетільки в Києві, коли почали роздавати на Майдані», – розповідала одна з учасниць акції Людмила Гридковець. [16]

Переломним стало 15 жовтня, коли в Києві було оголошено загальний студентський страйк і студенти почали захоплювати приміщення вишів, а на Майдані зібралося близько ста тисяч протестувальників, серед яких були робітники, студенти, прості люди. Того ж дня студенти прорвали міліцейський кордон біля Верховної Ради та організували на площі перед нею ще одне наметове містечко. «Коли ми штурмували Верховну Раду, я, можливо, вперше злякалася, тому що цей тиск, коли на тебе напірають ззаду, і це протистояння міліції, коли ти розумієш, як у таких давках гинуть люди, – це справді страшно. Але якби міліція нас не підтримувала, нам там справді були б кранти», – згадувала Людмила Гридковець.

До Верховної Ради були запрошені лідери акції. Позицію студентів з трибуни парламенту озвучив Олесь Доній. Після численних дискусій 17 жовтня Верховна Рада 314 голосами «за» (лише 38 були «проти») прийняла рішення частково задовольнити вимоги студентів. Віталія Масола відправили у відставку, інші вимоги пообіцяли виконати по змозі. На жаль, головне питання – про розпуск Верховної Ради – так і не було втілене в життя. Хоча навіть Леонід Кравчук, тодішній голова Верховної Ради, пізніше зізнавався, що, якби восени 1991 року відбулися перевибори, Україна пішла б зовсім іншим шляхом.

Студентське голодування в Києві з політичними вимогами стало шоком не лише для України, а й для всього тодішнього Радянського Союзу. Важко забути здивовані очі одного з ведучих чи не найпопулярнішої телепрограми часів перебудови «Погляд» Олександра Політковського, який усе допитувався у голодувальників: ну, щоб хлопці служили тільки в Україні, – це зрозуміло, націоналізація майна КПУ та ЛКСМУ – теж начебто приймається, але чому ви прагнете виходу із Союзу?

Для самих учасників голодування це була не юнацька романтика чи якийсь екстремізм, а свідомо громадянська позиція.

Голодувальники чергувалися. Також була охорона табору та «група обслуговування». Тоді ж на Майдані вперше з'явилися каплички, в яких священики УГКЦ та УАПЦ щодня правили молебні.

Студентське голодування було першою та однією з найуспішніших політичних акцій, з якої почалася нова сторінка в історії України. Ще одна спроба повторити успіх була зроблена через два роки. З 6 по 23 жовтня 1992 року на Майдані студенти знову розбили наметове містечко й оголосили голодування, вимагаючи відставки уряду та реформ. Акція також завершилася частковою перемогою: відставкою тодішнього прем'єра Вітольда Фокіна, що був призначений на місце Віталія Масола, та обіцянками кардинальних змін від Леоніда Кучми, який став новим прем'єр-міністром. Однак і ці обіцянки не були реалізовані повною мірою.

Саме «Революція на граніті» та подальші події стали поштовхом до перейменування Площі Жовтневої революції на Майдан Незалежності, що офіційно було закріплене в Рішенні виконавчого комітету Київської міської Ради народних депутатів від 26 серпня 1991 року № 524[16].

Аналізуючи ці події, можна зробити наступні висновки. В період реалізації цієї протесаної акції було налагоджено якісну горизонтальну комунікацію між неформальними студентськими середовищами та студентськими спілками різних вишів. Система координації, побуту, перманентного перебування критичної кількості студентів на місці протесту була організована на високому рівні. Лідери та організатори акції добре відчували момент. Адже це був період «великих змін», суспільство переналаштовувалось на інший лад, схожі речі відбувались в інших постсоціалістичних державах. І цей настрій молоді до певних дій важливо було спрямувати у правильному напрямку, що в кінцевому результаті і було зроблено. Фактично, молодіжне студентське середовище виступило як окремий суб'єкт політичного процесу, що безперечно визначило подальше сприйняття українського студентства як фактору впливу на державницькі процеси. А значна частина протестувальників згодом стала політиками всеукраїнського масштабу.

Організація Українських Націоналістів та роль молоді у цій структурі.

Поразка українців в ході Перших Визвольних Змагань спровокувала глибоку суспільно-політичну кризу. На східних теренах це спричинило до Голодомору 32-33 рр. та подальшої денационалізації території. На заході України ситуація мала дещо інший розвиток подій.

Значна частина галицьких українців, які брали участь у польсько-українській війні у складі Української Галицької Армії повернулись до своїх домівок та продовжили звичне життя під окупацією Польщі. Легальні політичні партії, найбільшою серед яких була УНДО (українське

національно-демократичне об'єднання), об'єднували широкі верстви населення і інтелігенції, однак, в умовах окупації їхня діяльність не здатна була «запалити» критичну масу активного суспільства (передусім молоді) для боротьби за відновлення незалежності.

Невелика частина ветеранів Перших Визвольних Змагань на чолі з Євгеном Коновальцем заснувала спочатку Українську Військову Організацію, а згодом, у 1929 р. за участі окремих молодіжних структур – Організацію Українських Націоналістів. Одразу слід зазначити, що схожого гатунку структури націоналістичного характеру було утворено у багатьох країнах Європи. Каталізатором таких процесів були наслідки першої світової війни. ОУН за своєю природою була схожа на аналогічні у східноєвропейських аграрних країнах, таких як «Стріла і Хрест» в Угорщині, «Усташи» в Хорватії, «Залізна Гвардія» в Румунії.

Молодь, яка, як пишуть деякі дослідники, була «ображена» на старші покоління за програш у війні, швидко вподобала новий тип політичної боротьби, який містив доволі широкий спектр інструментів та методів. Структура менеджменту ОУН передбачала чітку ієрархію, дисципліну, територіальну розгалуженість. На противагу хаотичним горизонтальним комунікаціям у кооперативному русі Галичини, в ОУН домінувала чітка вертикальна комунікація та директивна горизонтальна (при наявності директив «зверху» з чітким горизонтальним адресатом).

Для розширення свого впливу ОУН проникала в різноманітні господарські, освітні та молодіжні організації, влаштовувала масові політичні демонстрації, студентські протести, бойкотування польських товарів, видавала численні газети й брошури, енергійно поширювала свої ідеї серед студентів, селян і робітників Галичини і Волині. У цій діяльності вона опиралася, зокрема, на допомогу обдарованих молодих поетів, таких як Євген Маланюк, Олег Ольжич – Кандиба, Олена Теліга та Богдан Кравців.

Ще раніше УВО, а за нею і ОУН організовували різні легальні та нелегальні молодіжні структури – спортивні товариства, освітні гуртки і т. п.

Збереглася інформація про перших керівників молодіжних структур. Референтом Юнацтва краюїекзекутиви ОУН на ЗУЗ у 1929 р. був призначений І. Габрусевич, який очолював її до 1930 р., потім був арештований поляками. Його заступником був Б. Кордюк, в майбутньому – керівник краюїекзекутиви ОУН на ЗУЗ. Певний час Юнацтвом керував Д. Мирон – “Орлик”. У 1935-1939 рр. референтуру Юнацтва у складі КЕ ОУН на ЗУЗ, яку сформував її чоловік Лев Ребет, очолювала Д. Цісик (за чоловіком – Ребет). Є відомості про те, що студентський сектор КЕ ОУН на ЗУЗ у передвоєнні роки очолював Р. Малащук. Краєвоюїекзекутивою ОУН на ЗУЗ видавалися журнали для молоді (основним з них був журнал “Юнак”), створювалися напівлегальні структури на кшталт Пласту, у яких учасники ОУН займалися вихованням молоді. Устроєм ОУН передбачалося, що молодь умовно слід поділяти на доріст (6-14 років), юнацтво (15-18) та молодь до 21 року. Згідно з устроєм ОУН, членом ОУН можна було стати лише з 21 року, хоча насправді це правило дотримувалися не завжди. У подальшому виховання молоді залишалося одним з ключових напрямків роботи підпілля. У розділі “В” Устрою ОУН, ухваленого на Другому Великому зборі ОУН у серпні 1939 р. вказувалося, що “в цілях ідейного, національно-державницького виховання української молоді існують при ОУН окремі формації доросту і юнацтва... Організаційні форми згаданих формацій націоналістичної молоді визначають відповідно до умов і обставин керівні органи ОУН”. Великий вплив на молодь мав культ героїв, борців за Україну, який вдалося створити пропаганді ОУН, використовуючи розголос від судових процесів над організаторами вбивства польського міністра Б. Перацького, політика Т. Голувка, радянського дипломата Майлова, та інших відомих польських громадських та політичних діячів. І хоча польська поліція постійно заарештовувала членів ОУН, повністю розгромити організацію та знешкодити її вплив на українську молодь їй так і не вдалося[17].

Не допомагало також проведення судових процесів проти арештованої молоді. Прикладом може бути “Процес 31-го”, який відбувся в

Крем'янці 15-19 грудня 1933 р. На ньому 31 гімназиста і студента, абсолювентів університету, було звинувачено у приналежності до ОУН. Судом вони були засуджені на різні строки ув'язнення, однак процес лише сприяв популяризації українського націоналістичного руху серед молоді.

Більшість керівників ОУН періоду 1940-х рр., таких як В. Охримович, П. Дужий, В. Галаса, О. Луцький та інші, ще навчаючись у 1930-ті рр. в школах та гімназіях, вступали до таких організацій, де їхнім вихованням займалися активісти ОУН або навіть досвідчені учасники визвольних змагань 1917-1921 рр. Арештований у 1952 р. член Проводу ОУН в Україні В. Охримович – “Грузин” свідчив, що після Першого (Віденського) конгресу ОУН (січень 1929 року), на якому було прийнято статут ОУН, українська молодь, в т. ч. і він, в умовах Польщі активно підтримували ці рішення. Влітку 1930 р., навчаючись в Тернопільській українській гімназії, він був залучений до Юнацтва ОУН П. Олійником, від якого отримував та розповсюджував антирадянські видання. Націоналізм так швидко розповсюджувався серед учнів, що поляки у вересні 1930 р. закрили гімназію, а багатьох учнів заарештували. Арештований чекістами у 1945 р. член Проводу ОУН О. Луцький – “Андрієнко”, “Богун” на допитах свідчив, що він, навчаючись у Станиславівській гімназії, в 1930 р. був залучений до Юнацтва ОУН М. Сеньківим – “Тернистим” – організаційним референтом Станиславівської окружної ексекутиви ОУН. На початку 1931 р. за вказівкою Сеньківа він створив в усіх польських гімназіях м. Станиславова мережу Юнацтва, якою керував до кінця 1932 р. У першій польській гімназії м. Станиславова Луцький призначив керувати Юнацтвом П. Івонюка, уродженця м. Чорткова, у другій – учня Цибуха, у торговій школі – Леп'юновича, якого згодом поляки засудили за націоналістичну діяльність на 4 роки, в учительській семінарії – студента Мостиського родом з м. Станиславова. Уся діяльність цих організацій зводилася до вивчення на їхніх зборах історії, географії і літератури України, декалогу українських націоналістів, книги Д. Донцова “Націоналізм” та іншої націоналістичної

літератури. Як керівник Юнацтва в польських гімназіях м. Станиславова О. Луцький періодично скликав наради керівників Юнацтва шкіл та передавав їм вказівки по роботі, які отримував від Сеньківа. Луцький також сам звітував перед Сеньківим про діяльність мережі Юнацтва та отримував від нього вказівки і літературу для проведення подальшої роботи. Влітку 1932 р. після закінчення гімназії та вступу на навчання на юридичний факультет Краківського університету Луцький передав юнацьку мережу ОУН студенту Б. Литвиновичу, мешканцю м. Станиславова. Арештований чекістами 4 червня 1945 р. референт пропаганди Проводу ОУН в Україні П. Дужий – “Аркадій” на допитах розповів, що він вступив до молодіжної націоналістичної організації ОУН Юнацтво та брав активну участь в її роботі в 1933 р., навчаючись в 5 класі польської гімназії м. РаваРуська, маючи неповних 16 років. Юнацтво гімназії очолював учень 7 класу В. Зелений. Щотижня вони організовували та проводили збори, на яких читали та обговорювали націоналістичну літературу ОУН – журнали “Юнак” та “Бюлетень Краєвої ексекютиви ОУН”, книги С. Охримовича, З. Коссака й інших. Крім цього, вивчалася історія та географія України, легальна українська преса – газети “Новий час”, “Наш клич”, “Вісник” тощо. В 1934 р. Дужого двічі арештовувала польська влада за приналежність до ОУН і доставляла на допити у Львів. У результаті він опісля був відпущений на волю, але після цього під загрозою нового арешту тимчасово вимушений був припинити участь в роботі ОУН. Арештований чекістами у 1953 р. член Проводу ОУН В. Галаса – “Орлан” свідчив, що восени 1938 р. у Бережанському повіті була створена мережа Юнацтва, і він був призначений керівником районного проводу цієї організації. Районний провід було розділено на 3 підрайони із загальною кількістю до 20 учасників, яких він виховував в українському патріотичному дусі до моменту свого арешту поляками у травні 1939 р.

На території західних областей України ОУН вдавалося приховано проводити активну виховну роботу серед підростаючого покоління українців

як до, так і після 1939 р. За часів першого приходу радянської влади в Західну Україну в 1939-1941 рр. органи НКВС завдали серйозних втрат ОУН, не дозволивши розгорнути на повну потужність роботу по створенню організацій серед молоді. Однак, як і польській владі, остаточно розгромити націоналістичне підпілля, зокрема Львівський КП ОУН, органам державної безпеки УРСР тоді також не вдалося, хоча з жовтня 1939 р. до квітня 1941 р. було заарештовано понад 2000 учасників ОУН.

Фактично оунівська молодь стала основою формування у 1943 році Української Повстанчої Армії, яка визначила боротьбу українців за незалежність у наступні два десятиліття. По суті, на той момент молодь стала основою української політичної еліти. І якби закінчення другої світової війни принесло іншу геополітичну конфігурацію, а українцям дали б можливість сформувати власну державу, то всі ці молоді люди стали би основою формування органів державної влади та місцевого самоврядування.

Як ми бачимо, у цих двох прикладах в історії України спільним є фанатична відданість та віра молодих українців у свої ідеали, яка конвертувалась у конкретні результати. І навіть з усією впевненістю можна вважати, що без активної участі молоді у структурі ОУН під час Перших Визвольних Змагань не було би тих сотень студентів, які здійснили «Революцію на граніті». А вона, у свою чергу, подарувала віру наступним поколінням у перемогу Революції Гідності, визначальну роль у якій відіграли молоді українці.

Загалом, підсумовуючи перший розділ, слід наголосити на тому, що, як показують історичні приклади, українці здатні до інтеграційних процесів. Важливим є поєднання сучасного іноземного досвіду та ментальних особливостей з подальшою їх імплементацією в державну політику.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ДОЦІЛЬНОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МІЛОДІ У СФЕРУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

2.1 . Аналіз інтегрованості молоді у публічне управління: загальнодержавний та регіональний вимір.

Впродовж останніх десяти років українське суспільство пережило (та продовжує переживати) багато потрясінь та політичних катаклізмів. Мабуть процес очищення від колоніального минулого не можливий без таких явищ. Однак, негативні наслідки від них є відчутними у всіх сферах публічного життя. А на демографічну ситуацію це і поготів має великий вплив.

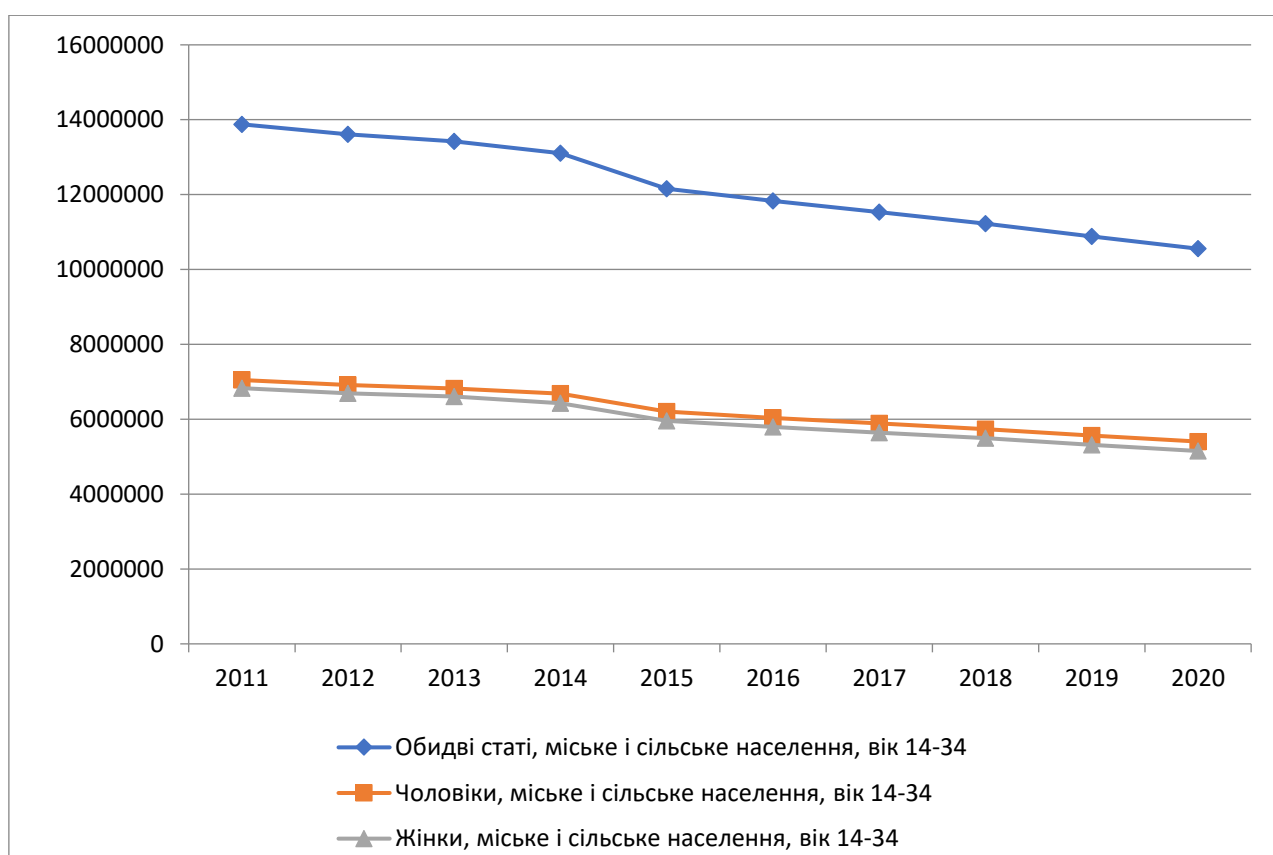

Рис. 2.1. Динаміка чисельності молоді в Україні у віці 14-34 роки, яка проживає у містах і селах. Складено за даними ДП «Державний інститут сімейної та молодіжної політики [18]

Державний інститут сімейної і молодіжної політики наводить наступні статистичні дані чисельності молоді, яка проживає у містах і селах України в період з 2011 по 2020 рр. (рис.2.1). [18]

Українська молодь, природньо шукаючи більш сприятливі для себе середовища, продовжує «тікати» з країни. З цього не варто робити трагедії, бо такі процеси притаманні багатьом державам колишнього соціалістичного табору (Рис. 2.2) [19]

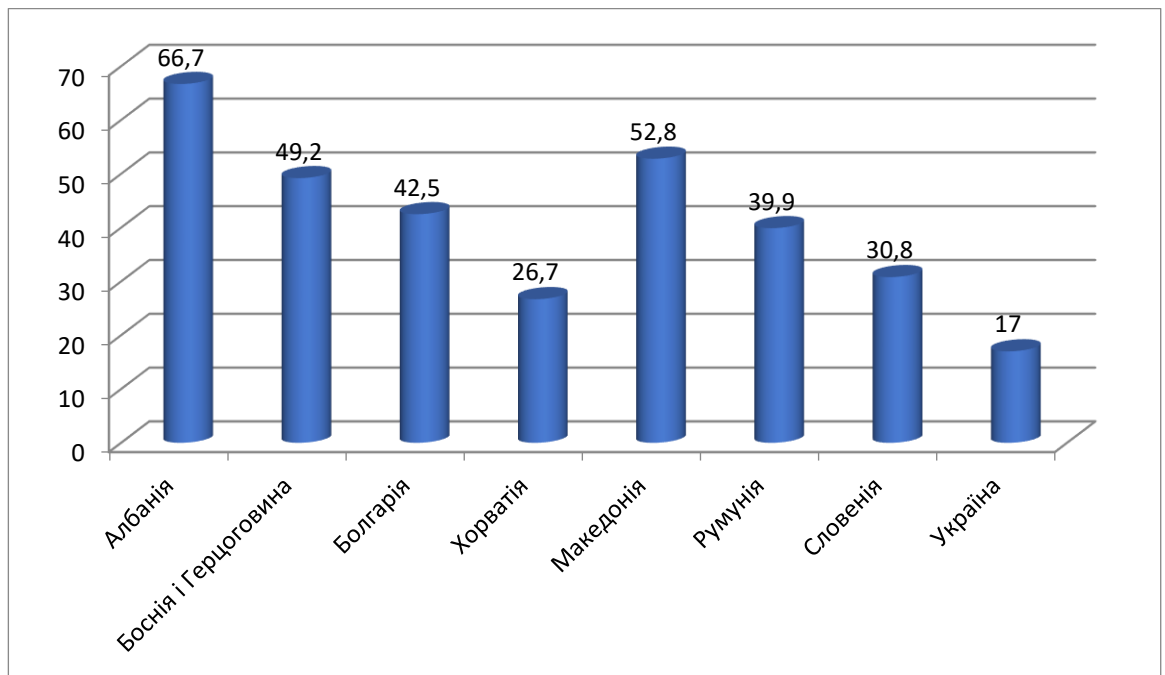

Рис. 2.2. Міграційні настрої молоді в Україні та світі (сукупність «сильного» і «помірного» бажань, %). Складено за даними ДП «Державний інститут сімейної та молодіжної політики [18]

Як ми бачимо, впродовж останніх 10-и років відбувається перманентний процес скорочення чисельності молоді. Різкий спад у 2014 році пов'язаний із окупацією РФ Криму та частини луганської та донецької областей. Зрозуміло, що певна частина молоді залишила окуповані території та перейшла в статус внутрішньо переміщених осіб, але ця частка не є значною.

Такий спад чисельності молоді пов'язаний не лише із еміграцією за кордон, але і з зменшенням рівня народжуваності у попередні періоди. Однак, якщо брати до уваги саме еміграційний процес то легко відслідкувати, що лєвова частка тих, хто покинув нашу державу це передусім молоді люди:

- з високою кваліфікацією, які не змогли себе реалізувати в Україні;
- з високим рівнем мотивації щодо покращення власного добробуту;
- у яких пріоритетом є стабільність та безпека проживання.

Очевидно, що всі ці категорії молоді, яка емігрує є основою розвитку держави загалом. Відтак, частка тих, хто міг би стати частиною молодого політичного істеблішменту чи сфери публічного управління загалом зменшується.

Станом на 2021 р. в Україні налічується 15 млн. осіб віком від 14 до 34 років, що підпадає під категорію «молодь». За даними дослідження «Молодь України 2015», на замовлення Міністерства молоді та спорту за підтримки ООН, лише 2% молодих людей були членами громадських організацій, 62% української молоді не брали участі в діяльності жодної організації громадянського суспільства впродовж 12 місяців. [20]

Молодь України здебільшого не цікавиться політикою – про це свідчить Всеукраїнське опитування «Молодь України 2017», здійснене Центром «Нова Європа» та Фондом ім. Фрідріха Еберта спільно з соціологічною компанією GfK Ukraine, що стало однією з найвсеохопніших спроб зрозуміти та оцінити настрої української молоді не лише за останні роки, але й, можливо, за весь час незалежності України. Зокрема, 65% молодих людей не цікавляться взагалі або скоріше не цікавляться політикою. І звіком ця тенденція зменшується: серед респондентів вікової групи 14-17 років 55% узагалі не цікавиться політикою, тоді як серед вікової групи 25-29 років таких лише 36%. [20]

Пасивність у громадському житті переходить у політичний абсентеїзм, про що свідчить соціальне опитування від Центру аналізу та

соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту (IRI): менше третини молоді точно збиралось голосувати на президентських виборах 2019 року та лише 20% вірить у світле майбутнє в Україні. Наша молодь мало голосує на виборах, тим самим не створюючи електоральну масу, на думку якої треба зважати політикам у своїх діях, на відміну від старших людей.[20]

Якщо відсоток замученості молоді у громадсько-політичне життя є достатньо низьким, то відповідно і участь у владних структурах залишає бажати кращого. Більше того, важливо зрозуміти мотивацію тих молодих людей, які все ж стають частиною політикуму чи сфери публічного управління.

В цьому контексті дуже цікавою є статистика теперішнього складу українського парламенту. Віком до 34 років (на момент обрання) у Верховній Раді налічувалось 62 Народних Депутата. З них 9 віком до 27 років. Середній вік українського парламентаря на той момент становив 41 рік [21]. Рада стала молодшою (в порівнянні з попередньою каденцією) на 7,4 роки. Однак, якщо проаналізувати партійну (фракційну) приналежність то ми отримуємо аж 48 молодих депутатів (з 62) з фракції «Слуга народу». Тобто відсоток молодих депутатів з цієї фракції по відношенню до усіх молодих депутатів є куди вищим, аніж відсоток загалом депутатів «Слуги народу» у парламенті. З одного боку це свідчить про пріоритет для молоді від цієї політичної сили на парламентських виборах, з іншого боку, враховуючи терміни формування цієї політичної сили і відсутність системного підходу до підбору кандидатів, можна сказати що багато з цих молодих депутатів доволі випадково потрапили в український парламент на хвилі «зеленого» рейтингу. Тобто функціонери партії в терміновому режимі шукали бажаних балотуватися на парламентських виборах, а це є ознакою, що ці люди не пройшли відповідний шлях внутрішньопартійної боротьби, із застосуванням політичних амбіцій, вмінь, ідеологічних переконань.

Така статистика в українському парламенті не зовсім корелюється із загальними тенденціями зацікавленості української молоді політико-адміністративною сферою (про що вже писалось вище), на відміну від загальноєвропейських тенденцій до омолодження сфери публічного управління через збільшення кількості молоді, зацікавленої у цій сфері. Також важливим аспектом аналізу мотиваційної складової більшості молодих людей, які балотувались в парламент чий йдуть на державну службу в центральні органи влади.

Не секрет, що в Україні дуже важко змотивувати молоду людину йти на роботу на державну службу через низький рівень заробітної плати у цій сфері. З патріотичних міркувань також зовсім невеликий відсоток іде на такі посади. Це пов'язано з тим, що по-перше, молодь не вірить у можливість безперешкодно потрапити на державну службу для реалізації благородних цілей, по-друге, патріотична молодь не вірить у значимість власного впливу на систему «з середини». Таким людям простіше тиснути на владу ззовні. А відтак, у нас залишаються наступні фактори, які мотивують молодь іти працювати в органи державної влади:

- Бажання використовувати займану посаду у власних інтересах;
- Бажання отримувати фінансову вигоду через прийняття певних рішень, які можуть бути вигідні зацікавленим особам;
- Соціальна захищеність і стабільність. Не секрет, що органи влади функціонують незалежно від ринкової кон'юнктури, економічної ситуації, тощо. І на відміну від приватних бізнесових структур є менш вразливими до змін зовнішнього середовища. Також посадова особа органів державної влади чи місцевого самоврядування є більш захищеною від можливого звільнення. В Україні, з метою перебування на соціально захищеній посаді молоді люди (або їхні батьки)

часто «купають» таку посаду (сплачують фінансову винагороду вищим посадовим особам за отримання посади);

- коли молода людина є частиною мафіозної структури і її перебування на тій чи іншій посаді є вигідним передусім цій мафіозній структурі. В Україні такі молоді люди часто є дітьми ключових дійових осіб мафіозних структур. В подальшому такі люди стають лобістами мафіозних структур в органах влади;
- для короткотермінового перебування на посаді для зарахування собі в трудову книжку відповідного стажу роботи на тій чи іншій посаді.

Всі ці фактори формують «левову» частку усіх факторів загалом. І зовсім незначна частина молодих людей іде в органи влади за покликанням, для самореалізації і втамування власних амбіцій чи з патріотичних міркувань. І навіть в цій когорті часто з'являються приклади того, що система «переламала» таких людей і вони переходять в статус вищезазначених категорій.

Інертність до ситуативних змін є характерною саме для органів державної влади.

Дещо іншою є ситуація в органах місцевого самоврядування. Це пов'язано з тим, що в таких структурах при наявному якісному менеджменті є можливість швидшого унеможливлення або мінімізації негативних чинників на ті чи інші процеси, в тому числі на мотивацію молодих людей ставати членами команд місцевих органів управління.

Органи місцевого самоврядування мають можливість визначити рівень преміальної частки в структурі заробітної плати. Це є важливим аспектом, адже дає можливість акумулювати на службу в комунальні органи управління обдаровану і вмотивовану молодь, яка за умови низьких заробітних плат шукатиме альтернативу в приватному секторі. Проте, це, як уже згадувалось, залежить від якості менеджменту у тих чи інших місцевих органах влади.

Інша ситуація з депутатським корпусом. Чинним законодавством не передбачено заробітну плату для депутатів місцевих рад. А відтак, це суттєво впливає на мотивацію молодих людей балотуватись на місцевих виборах. Більше того, за результатами місцевих виборів 2020 року у порівнянні з 2015 роком зменшилась частка депутатів віком з 25 до 35 років в загальній віковій структурі місцевих рад (рис. 2.3.). [22]

Рис.2.3. Віковий розподіл серед депутатів міських рад міст із населенням більше 100 тис. мешканців. Складено за даними дослідження центру «Ейдос» та дослідницької агенції «Фама» у партнерстві з представництвом фонду К. Аденауера в Україні [22]

Альтернативним варіантом у цьому контексті можуть стати молодіжні ради. По своїй природі це молодіжні дорадчі органи при місцевих радах, основна функція яких є залучення молоді до прийняття важливих рішень на місцевому рівні та налагодження якісної комунікації на рівні «молодь – влада». Основною відмінністю таких молодіжних рад від «депутатства» є нижчий рівень відповідальності, нерегламентований графік участі в засіданнях, гнучкіша система прийняття рішень, тощо. Все це передбачає

більше часу на особисте життя, але водночас дає можливість впливу на діяльність рад і виконавчих органів.

2.2 Причини низького рівня інтегрованості української молоді у сферу публічного управління та проблеми (перешкоди) у цьому процесі.

Кожна категорія українського суспільства має свою специфіку і фактори впливу на неї. Суттєво між собою відрізняються і різні вікові категорії. Світосприйняття, політичні вподобання, інертність чи динамічність прийняття рішень – все це є важливими маркерними показниками цих відмінностей. Однак, жодна категорія суспільства не є відокремленою від особливостей суспільства загалом. Адже те, що впливає а суспільство загалом, також в тій чи іншій мірі впливає на окремо взятую категорію. Це дуже важливий момент на якому слід наголосити і без врахування якого не можна якісно проаналізувати поведінку нашої молоді.

Українці впродовж багатьох століть пережили безліч політичних та геополітичних катаклізмів. Через нашу територію проходили фронти двох світових воєн, у яких брали участь мільйони українців. Всі ці фактори впливали на подальше формування як окремо взятого українця так суспільства загалом. Але важливою є фрагментація факторів впливу на політичну свідомість молоді за певними категоріями. Відтак, найбільш обширними та суттєвими є наступні чинники, які вплинули (продовжують впливати) на низький рівень інтегрованості української молоді у сферу публічного управління:

1. Перебування українців у складі ССРСР.
2. Особливості виховання в сім'ї.
3. Соціально-економічна ситуація в державі.
4. Освіта.
5. Геополітичне становище України.
6. Досвід державності та низький рівень політичних еліт.

7. Національна пам'ять.

Спробуємо проаналізувати кожен із перелічених пунктів та визначити основні больові точки у даній проблематиці.

Перебування українців у складі СРСР є мабуть найбільш згубним періодом історії України з точки зору впливу на ментальність та національний склад населення. Основними напрямками впливу комуністичної деології та радянської дійсності на ментальність українців виступили:

- тотальна ідеологізація усіх сфер суспільного й індивідуального життя, підміна українських національних цінностей комуністичними;
- організований радянською владою геноцид української нації штучним голодомором 1932–1933 рр.;
- цілеспрямоване фізичне винищення української національної еліти – інтелігенції: діячів науки та культури, дворянства, духівництва та всіх, хто не зміг або не захотів викорчувати із себе ментальні архетипи, що не вписувалися в різновид homo soveticus;
- політика «розкуркулення» українського селянства, масові депортації та переселення; – заборона релігії та політика русифікації;
- формування тоталітарним режимом образу радянської людини з відсутнім почуттям громадянства («Мой адрес – не дом и не улица...»);
- ізоляваність радянської людини від зовнішнього світу та тотальна цензура тощо.

Як зазначає політолог Ольга Гордійчук, зазначені чинники зумовили низку негативних наслідків у всіх сферах життя українців, що вилилися в економічну та психологічну скруту. Знецінення та спотворення базових цінностей української ментальності спричинило глибоку екзистенційну кризу. У спадок від радянських часів українці отримали такі риси ментальності, які уповільнюють поступ українського суспільства: безвідповідальність та пасивність, низьку здатність засвоювати нові ідеї та приймати самостійні рішення; психологію дозволених так званого «малого зла» заради особистого виживання та «аби ще гірше не було»;

пристосуванство та запроданство, комплекс «меншовартості», «другорядності», що спричиняє невіру в успішний розвиток України. Міцне вкорінення у свідомості українців комплексу меншовартості, втрата розуміння власної самоцінності та унікальності, занижена самооцінка – це чи не найбільша втрата України від перебування у не просто чужому, а у ворожому соціокультурному, цивілізаційному просторі.

Також п.Гордійчук говорить про те, що серед пострадянських країн, на противагу країнам Балтії чи східноєвропейським державам, в Україні досі не відбулося ґрунтового осмислення та цілком логічного відторгнення радянської спадщини. Колишня партійно-державна номенклатура разом із верхівкою силових органів (КДБ, армії, судів, прокуратури), адміністративно гоапарату і «червоними директорами» перетворилася на пострадянському просторі на «нову еліту», в руках якої було зосереджено політичну владу та державну власність. Відповідно, перші десятиліття незалежного існування були не інтенсивною розбудовою України, а значною мірою розкраданням радянської спадщини. У зв'язку з цим здійснення споконвічної мрії українців про здобуття державної незалежності стало для українського народу черговим випробуванням, економічним виживанням та намаганням пристосуватися до нового капіталістичного життя. Переосмислення історії та модернізації економіки відбувалося вкрай повільно і без відчутних позитивних результатів. Майже всі роки новітньої незалежності Україна була і значною мірою залишається пострадянською країною з неефективною радянською економікою, «совковою» (від російського словосполучення «советский строй») системою управління, без нової системи державних і національних цінностей.[23]

Безперечно, що такий радянський «спадок» не міг не вплинути на психологію молодого покоління українців. Радянський союз «навчив» радянську людину ненавидіти поняття «держава». Відтак, українська молодь досі не ототожнює себе з державою Україна. Молоді люди можуть любити український народ, націю, спорт, театр. Але держава для молоді не є

цінністю. А отже і не може бути предметом уваги, зацікавленості. Молодь досі не вірить у власний вплив на державотворчі процеси. Також важливим фактором впливу на небажання долучатись до державницьких процесів, який зумовлений радянським впливом, є патерналізм. Радянська держава привчила людей до того, що вона і лише вона вирішує за людину всі її проблеми. А отже її участь у цьому є не лише не потрібною, але і небажаною. «Хтось зверху» цезробить за нас – це невід'ємний атрибут постколоніального мислення. Саме тому, молодь не лише не спішить очолювати державу, але і не спішить прибрати у своєму подвір'ї.

Виховання в сім'ї є важливим фактором на формування особистості. Вищезазначений радянський спадок підсилений матріархальною моделлю української сім'ї зумовили ряд негативних особливостей у вихованні дітей. Хлопчиків часто виховують мами бо чоловіки зловживають алкоголем чи іншими шкідливими звичками. Відтак хлопчики виростають фемінізованими. Мама природно намагається захистити дитину від всього поганого, але це позбавляє дитину можливості загартовування для доросло гожиття. На ринку чи в магазині можна часто зустріти підлітків, яким допомагають купити одяг їхні батьки. Підлітки не мають звички шукати додатковий заробіток, оскільки батьки намагаються дати дітям можливість не відмовляти собі ні в чому бо в них самих цього всього бракувало. Також негативним явищем, яке діти мають можливість постійно спостерігати, є побутова корупція батьків, які звикли багато дрібних (і не тільки) проблем вирішувати підкупом тих чи інших чиновників чи представників інших структур. Це, по-перше, формує в молодій людини зневагу до органів влади, а по-друге відбиває бажання впливати на політичну ситуацію в державі оскільки будь-яку особисту проблему можна вирішити підкупом. Це мінімізує мотивацію молодій людини змінювати щось навколо себе бо будь-які зміни унеможливають ситуацію коли «кум все порішає».

Соціально-економічна ситуація в Україні є ще одним негативним чинником на свідомість молоді в контексті політичної чи громадянської

активності. На початку незалежності Україна опинилась віч-на-віч перед світом ринкової економіки. Великі промислові підприємства, на яких величезна кількість українців отримували заробітню платню поступово почали банкрутувати і закриватися. Колишні інженери та конструктори стали продавцями джинсів на ринках. Але це в кращому випадку. В гіршому – алкоголіками чи суїцидниками. Державна еліта, як уже писалось вище, складалась із колишньої партноменклатури і силовиків з КГБ. Ці люди не були реформаторами. Україна не побачила на горизонті свого Бальцеровича чи Гавела. Відтак держава перестала виглядати в очах пересічного громадянина як явище, здатне забезпечити його добробут. Люди почали надіятись лише на свої сили. І це на фоні тотальної зневіри у можливість якісних реформ та економічних рішень. А те, що такий стан справ відбувався усі попередні 30 років знизили рівень віри у зміни до критичного рівня. Але якщо припустити, що молода людина, маючи відповідний рівень інтелекту і ентузіазму захоче піти у владу щоб принести користь державі, то вона цього не зробить з тої простої причини, що рівень заробітньої плати на державній службі є недостатнім для того, щоб забезпечити мінімальні потреби молоді. А для того щоб підвищити заробітню плату мусить бути загальний ріст економіки держави. Тож отримуємо, таким чином, замкнуте коло.

Освіта є інструментом в руках держави для виховання таких громадян, які здатні творити зміни. Але це за умови якщо сама система освіти зазнає змін.

Відвідуючи українські школи, особливо сільські, важко повірити, що держава витрачає 6% ВВП на освіту – це один із найвищих показників бюджетних видатків на цю галузь у світі.

Тим часом, українські класи часто потребують ремонту, не мають сучасного обладнання, виникають проблеми і з якісними підручниками. У сільських школах подекуди немає навіть належних вбиралень у приміщенні, не говорячи вже про застарілі класи.

Але це лише верхівка айсбергу. Інфраструктура, що розвалюється – лише найпомітніша проблема. Питання, з якими стикається українська освіта, значно глибші – зокрема, застарілі методології навчання та зневіра учителів.

Підходи як до викладання, так і до навчання давно застаріли, часто учні завчають матеріал без розуміння, як використовувати ці знання у повсякденному житті.

Уроки перенавантажені теоретичними знаннями, однак їм бракує практичного застосування, тоді як підручники написані академічною сухою мовою та переобтяжені другорядним фактологічним матеріалом, що послаблює мотивацію та допитливість учнів.

Ще одне питання – неофіційні платежі, поширені в освіті. Не секрет, що багато шкіл збирають гроші від батьків на ремонти, на квіти чи подарунки для вчителів. Іноді батькам доводиться сплачувати хабар, щоб дітей прийняли до школи, щоб поставили добру оцінку чи для нагляду за дитиною. Ці практики спотворюють розуміння в учнів понять чесної конкуренції та потреби навчання.

Низький соціальний статус працівників освіти та ще нижчі зарплати знеохочують та підривають моральний дух фахівців, які виконують дуже нелегку роботу. Брак можливостей для особистого та професійного росту придушує творчість, динамізм та мотивацію.

Як наслідок, не всі українці мають однаковий доступ до якісної освіти, який гарантує Конституція.

Чимало шкіл ще більше поглиблюють процес, який перетворився на замкнене коло бідності: діти із незаможних родин не можуть одержати необхідні навички та розвиватися так, щоб отримати добру роботу й змінити соціальний статус.[24]

Такі негативні явища в системі освіти не сприяють підвищенню мотивації у молоді «творити державу». «Добровільні» внески і хабарі формують в учнів розуміння того, що вплинути на ситуацію набагато

простіше з використанням фінансових ресурсів. А те, що школа є частиною держави через призму негативних явищ в освіті, формує негативне сприйняття учнями держави загалом. Пересічний учень усвідомлює своє майбутнє в цій державі здебільшого через власні зусилля по накопиченню фінансового ресурсу і облаштуванню добробуту без допомоги держави. Відповідно, якщо держава не розглядається як явище, яке може вплинути на власний добробут, то і ставати частиною процесів публічного управління немає особливої мотивації.

Геополітичне становище України. За певних умов місце розміщення України на політичній карті світу може стати нашою конкурентною перевагою над іншими державами у сталому розвитку. Однак, станом на сьогодні геополітичне становище є викликом для України. Передусім це сусідство з Російською Федерацією, яка розглядає нашу територію як сферу свого впливу. Революція Гідності похитнула тенденцію перманентного впливу Росії на Україну і змусила РФ вдатися до збройної агресії на нашу територію. В певний момент внутрішньодержавні проблеми стали другорядними по відношенню до теми війни проти агресора. Українська молодь розділилась на декілька таборів:

- Ті, що пішли воювати на фронт, або задіяні навколо воєнної теми;
- Ті, що ще більше замкнулись в собі і зосередились на власному добробуті без будь-якого втручання у державні справи;
- Ті, що капсулювались на окремо взятих сферах життєдіяльності і всередині них реалізують певні волонтерські ініціативи, створюють комунікаційні майданчики, взаємодіють із владою виключно у власних сферах (екоактивісти, урбаністи, молодіжні хаби, тощо).

Перша і третя категорії є найбільш готовими до участі у процесах публічного управління. Але їхньою проблемою є те, що вони не збираються виходити за рамки своїх «фронтів». Дуже рідко молоді пасіонарії, повертаючись з війни, стають на шлях суспільно-політичного життя. Для них

війна продовжується і в цивільному житті. Вони готові виходити на вулицю для підтримки фронту, але не готові ставати рушійною силою внутрішньодержавних процесів. Серед політичного бомонду є дуже мало молоді «фронтвої крові». Представники третьої категорії вбачають корисність для держави у своїх діях і в певному розумінні вони все ж є каталізаторами змін у тих чи інших сферах. Однак, вони не хочуть брати на себе роль тих, хто приймає рішення чи бодай впливає на прийняття важливих державних рішень у воюючій державі. Радше виступають дорадчо-консультативною спільнотою. Інколи, найбільш креативні і дієві представники таких спільнот залучаються політичними партіями до політичного процесу. Однак партії запрошують їх до себе не задля підвищення якості прийняття рішень, а з мотивів розширення електорального поля присутністю в партії молодих перспективних, креативних молодих людей. По факту політичні партії банально використовують їх. Зрозуміло, що має місце взаємна вигода, коли молода людина таким чином набирається політичного досвіду, знань, тощо. Але в умовах невеликого відсотку залученості молоді до прийняття політичних рішень, такі одиничні випадки губляться в загальнополітичному «морі».

Невеликий досвід власної державності та низький рівень політичних еліт. Ці два аспекти є нерозривно пов'язані між собою, адже держава може існувати лише за умови наявності впливових політичних еліт. Державність – це явище, яке формує у певної нації рефлекс самостійно приймати рішення щодо того, як будувати взаємовідносини в середині нації. І для народів із великим досвідом власної державності владні інституції є уособленням їхньої незалежності, а також інструментом регулювання взаємовідносин між собою. Тому для громадян більшості європейських держав є природнім брати активну участь у прийнятті важливих державних рішень через участь у політичних партіях, владних інституціях, або протестному русі. Загалом, для Європи є традиційним діалог влади і суспільства через вуличні протести або взаємодію з величезною кількістю

інститутів громадянського суспільства. І цей досвід накопичувався століттями в умовах власної державності.

Зовсім інша ситуація у постколоніальних державах. І тут дуже важливо зробити акцент на тривалому перебуванні того чи іншого народу під окупацією. Для порівняння ми можемо обрати дві сучасні держави – Литву і Україну, які обидві перебували під радянською окупацією, але на відміну від України, Литва має тривалий досвід державності в дорадянський період. І цей досвід, який безумовно передався наступним поколінням литовців, сприяв інтенсивній інтеграції практично всього литовського народу у нові державотворчі процеси. Ця інтеграція носила характер взаємодії литовських політичних еліт із суспільством на рівні «ми пропонуємо зміни, а ви їх підтримайте». І литовці підтримали. Для них було важливо у швидкі терміни максимально дистанціюватися від колишньої метрополії та встановити в своїй державі власний порядок денний. Згодом розпочався процес омолодження владних інституцій, у яких, на зміну старим радянським кадрам приходили молоді литовці, які чітко усвідомлювали свою важливу роль у державотворчих процесах. Також характерною рисою поведінки литовців на початку незалежності було проголошення «нульового варіанту» у процесі розподілу майна СРСР. Тобто «ми вам нічого не винні, а ви нам». Таким чином це дало можливість швидкими темпами рухатись в сторону євроінтеграції.

Як зазначає професор Микола Михальський, в Україні такий процес був не можливий, адже компартія України, як в цілому й КПРС, була серйозно “хвора”: застаріла ілюзорна ідеологія “не працювала”; компартійна номенклатура була відірвана не тільки від народу, але й від рядової “комуністичної” маси, яка зовсім не була комуністичною; рішення з’їздів КПРС і Компартії України були відірвані від реальності і ніхто вже не вірив в перемогу комунізму, коли навіть неякісні продовольчі і промислові товари зникли з магазинів. Купити шкарпетки, пральний порошок, десяток яєць тощо, було великою вдачею. По-друге, політичний капітал більшовицької

влади, як справедливої і чесної, був розтриньканий і почався процес зрощування влади і тіньового капіталу, який підживлював корупцію. “Блат” як спосіб щось “дістати”, просунути в кар’єрі, вступити до престижного вузу, отримати житло і т.д. перетворив владу в «блатну», яка діяла не за законом, а позазаконно. У цих умовах не могло бути правової держави, високої моралі. І народ це чудово розумів. [25]

Відтак, тогочасна українська влада, яка не мала жодного зв'язку із державністю України у попередні періоди історії, не здійснювала жодних кроків до реформування державної машини на новий лад. Те саме відбувалось і з суспільством, яке жодним чином не усвідомлювало «смаку» від існування незалежної української держави. Пасивність (а часто і злочинна діяльність) влади і пасивність суспільства наклало відбиток на небажанні молоді долучатись до процесів державотворення. Молодь також не розуміла для чого їй ця незалежність, а старше покоління не могло цього пояснити бо їх представники також не знали що це таке жити в незалежній державі. Так, в Україні на початку 90-х років безперечно було багато національно-демократичних рухів. Але ці люди володіли пам'яттю про боротьбу за власну державу, а не про розбудову власної держави. Відтак, ці покоління активних українців передали молодому поколінню філософію «вічної боротьби», замість розуміння того, що необхідно брати владу в свої руки і розбудовувати державу.

Такого розвитку подій в Україні можна було уникнути за умови існування потужної політичної еліти (на противагу партноменклатурній проросійській еліті). Політична еліта, у своєму широкому розумінні, це – сукупність людей, які частиною суспільства (нації) але виступають суб'єктом підготовки та реалізації політичних рішень за підтримки того ж таки суспільства. Вільфредо Парето визначає еліту, як вибрану меншість, яка наділена видатними соціальними і психологічними якостями, люди, які мають найвищі індекси якості у своїх галузях, в тому числі у державному управлінні. Структура політичної еліти повинна передбачати

широку регіональну розгалуженість для можливості впливати на всі прошарки населення на всій території. Нажаль, в Україні таких людей виявилось недостатньо на 52 млн. мешканців, відтак повести Україну у правильному напрямку їм виявилось не під силу. Як і 70 років до цього, під час Перших Визвольних Змагань, коли за декілька століть бездержавності молода українська еліта не зуміла мобілізувати українське суспільство на боротьбу за незалежність.

Власне основою розширення політичної еліти у 90-х роках мала б стати молодь, однак з тих чи інших об'єктивних і суб'єктивних причин цей процес не набув швидких форм. Проте в українців є позитивний досвід формування потужної національної політичної еліти на основі досвіду власної державності (хоч і нетривалої). Це національно-визвольний рух 30-х та 40-х років, заснований Євгеном Коновальцем та його соратниками, які були свідками та учасниками державотворчих процесів УНР та ЗУНР. Вони зробили ставку на молодь, та змогли сформувати широку верству військово-політичних діячів, мережа яких поширювалась на всі терени Галичини та Волині, а також частково на центральну Україну. Про це вже детальніше написано в першому розділі.

Національна пам'ять – те, що допомогло створити державу Ізраїль. Сіоністські течії взяли на озброєння історію та традиції євреїв для досягнення головної мети – створення держави Ізраїль. Через призму тисячолітньої історії, яка містить інформацію про досвід ізраїльської державності, боротьбу євреїв за свої права у різних куточках землі, подвиги та досягнення окремих представників нації, традиції, тощо лідерам сіоністських рухів вдалось «заразити» величезну кількість молодих євреїв ідеєю створення власної держави, її важливістю і доцільністю. Таким чином, для єврейської молоді власна держава стала цінністю ще до її створення, адже у їхній свідомості міцно закріпилось бажання багатьох поколінь реалізувати цю мету. Єврей 20 ст. відчував свою спорідненість із євреєм, який жив тисячу років, а також відмінність їхньої нації від інших. Тому цей

місток національної пам'яті став містком від бездрдержавності до формування власної держави.

Українці, як і євреї багато століть не мали власної держави. Але завдяки національній пам'яті вдавалось робити спроби її відновлення під час Перших і Других Визвольних Змагань. Проте після остаточної окупації всіх українських земель радянським союзом українське суспільство зазнало жахливого удару по власній національній пам'яті. Голодомор 32-33 років взагалі спричинив «клінічну смерть» національного спротиву українців на східних теренах. Тотальне знищення національної еліти позбавляло простих українців можливості чути правду про самих себе. Поступово, з української нації почав формуватися «совецкий народ». І цей радянський наратив не передбачав існування незалежної української держави. Більше того, московська радянська влада активно нав'язувала українцям думку про те, що один «совецкий народ» це наслідок спорідненості трьох «братніх» народів – українського, російського і білоруського. При тому українцям у цій парадигмі віддавалась роль «молодших братів», що у свою чергу формувало серед молодого покоління комплекс меншовартості.

І коли постала незалежна українська держава українська молодь увійшла в новий етап із свідомістю «другорядності», принизливими для українців історичними міфами, зневірою у можливість побудови власної держави поза межами «великої країни». Молодих українців навчили пишатися чужими перемогами та досягненнями. А на фоні потужних цивілізаційних досягнень західної Європи і США козацькі шаровари та сало, які були «дозволені» для самоідентифікації в СРСР, не могли бути предметом національної гордості. Тож і молода держава Україна для широкого кола молодих людей не була об'єктом зацікавленості.

2.3. SWOT-аналіз інтеграції молоді у сферу публічного (державного) управління.

Беручи до уваги інформацію з п.п. 2.1 та 2.2 важливим є здійснити SWOT-аналіз залучення молоді до процесів публічного управління (таблиця 2.1), який дасть певне розуміння важливості цього явища, виходячи із сучасних українських реалій.

Таблиця 2.1.

SWOT-аналіз залучення молоді до процесів публічного управління

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - Креативність та інноваційність у прийнятті рішень; - Нижчий рівень інертності до змін - Вищий рівень сприйняття та застосування високотехнологічних можливостей - «свіжий погляд» на проблему, а отже ширший горизонт рішень - Використання сучасних комунікаційних платформ, що впливає на швидкість обміну інформацією та прийняття рішень - Вищий рівень національної свідомості та патріотизму - Рішучість та сміливість у прийнятті рішень 	<ul style="list-style-type: none"> - Недостатній рівень досвіду - Емоційна нестабільність - Інфантильність - Низький рівень розсудливості та оцінювання ризиків, поспішність у прийнятті рішень - Високі запити на отримання заробітної плати (прибутку) в умовах слабкої економіки та низького рівня фінансування державної служби
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - Пришвидшення темпів проведення реформ - Зниження рівня корупції - Витіснення з органів влади «радянських» функціонерів, з силових органів агентів ФСБ (завербованих у 	<ul style="list-style-type: none"> - Прийняття недосконалих, а то й хибних рішень - Швидка плинність кадрів через невисокі зарплати - Відтік досвідчених професійних кадрів з органів публічного

<p>період до 2014 року), корупціонерів</p> <ul style="list-style-type: none"> - «діджиталізація» сфери публічного управління - Реорганізація органів влади із застарілою структурою та малодієвою системою взаємодії з іншими органами - Реформування системи освіти - Впровадження світових стандартів у різних сферах життєдіяльності - Поглиблення міжнародної співпраці, створення нових міждержавних комунікаційних майданчиків 	<p>управління</p> <ul style="list-style-type: none"> - Виникнення проблем з комунікацією і взаємодією між різними віковими категоріями та навіть органами влади
---	--

Розглянемо окремі важливі пункти, які потребують додаткового тлумачення.

Сильні сторони.

- Креативність та інноваційність у прийнятті рішень. Молоді люди в міру відсутності у підсвідомості усталених, напрацьованих роками алгоритмів дій здатні продукувати рішення побудовані на нових підходах до вирішення задач, використовуючи сучасні методи та творчий підхід. З віком такі якості дещо притуплюються в міру повторюваності виконання тих чи інших задач. Але в молодому віці це є очевидною перевагою.
- Нижчий рівень інертності до змін. Сучасний світ настільки динамічно розвивається, а глобалізаційні процеси так глибоко увійшли у всі сфери життєдіяльності, що ми змушені приймати ці зміни і змінювати свою поведінку і стиль взаємодії. Однак, старшому поколінню важче дається адаптація до змін і переналаштування свідомості на новий лад. Молодим людям це простіше робити в міру більшої інтегрованості в сучасні технології, які зазнають найбільш динамічних змін. А отже молода людина

здатна швидше адаптовуватися до змін у інших сферах, зокрема і в публічному управлінні.

- Вищий рівень національної свідомості і патріотизму. Це пов'язано з тим, що навіть та молодь, яка народилась і виросла на східних теренах, але вже у незалежній Україні, сприймає нашу державу з більшим пієтетом, аніж старше покоління, для частини якого радянський союз залишається рідною державою. Окрім цього, війна допомогла сформувати чітку межу між Україною та РФ, яка раніше мала більш позитивне сприйняття навіть у молоді.

Можливості.

- Витіснення з органів влади «радянських» функціонерів, з силових органів агентів ФСБ (завербованих у період до 2014 року), корупціонерів. До 2014 року Україна була повністю підконтрольна РФ, відтак, через розгалужену мережу своїх агентів впливу і спецслужби активно і безперешкодно вербувала українських громадян у всіх сферах, зокрема і в силових відомствах. Наслідком такої діяльності тала окупація українських територій та спроби окупації в інших областях. З початком війни контроль РФ на Україну в рази зменшився, а отже кількість молоді, «інфікованої» «русскімміром» є набагато менше, аніж це було раніше. І її інтеграція у силові відомства допоможе мінімізувати кількість заангажованих на РФ співробітників. Те саме і з витісненням людей, які живуть радянськими стереотипами та сповідують радянську систему управління, яка себе вичерпала.
- Реформування системи освіти. Молоді люди, які зовсім нещодавно закінчили навчальні заклади і потрапили у сферу публічного управління системою освіти на основі свого власного, ще свіжого досвіду здатні краще оцінити всі мінуси цієї системи, а отже якісніше її реформувати.

Як ми бачимо, вибудовуючи систему інтеграції молоді у сферу публічного управління слід ретельно підійти до питання мінімізації (унеможливлення) ризиків, вказаних у SWOT-аналізі. І тут важливим є симбіоз професійності і досвіду кращої частини старшого покоління, завданням якого має бути аналіз і супровід молодих людей у процесі напрацювання та прийняття тих чи інших рішень. Важливим є також напрацювання певних рішень щодо підвищення мотиваційної складової для мінімізації швидкої плинності кадрів.

Якщо розглядати сучасний український контекст, то однією з найсильніших сторін української молоді є власне сприйняття, володіння знаннями та вдосконалення високотехнологічних процесів та явищ. Підтвердженням цього є присутність величезної кількості молоді у ІТ – сфері. І очевидно, що за певних умов, частина молодих людей із цієї сфери може перейти у сферу публічного управління, або принаймні бути задіяною у міжвідомчих чи між структурних проектах.

Загалом, очевидною є абсолютна перевага збільшення кількості молоді у публічному управлінні і при правильному державному менеджменті це може конвертуватися у динамічний розвиток держави загалом.

Підсумовуючи другий розділ варто зазначити, що без врахування причин, які вплинули на формування серед молоді байдужого ставлення до тих чи інших процесів в середині держава не можна вибудовувати стратегію зміни існуючої ситуації. Детальна аналітика кожної причини має конвертуватись у конкретне рішення, яке окрім всього, має проходити тестування на певних фокус-групах.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ІНТЕГРОВАНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ У ПРОЦЕСИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.

3.1 Національно-патріотичне виховання як важливий фактор впливу на мотивацію молоді щодо інтеграції в процесі публічного управління.

Національно-патріотичне виховання молоді – тема, яка в широкому українському публічному дискурсі практично відсутня. Інколи складається таке враження, що український політикум не усвідомлює кореляції між національною свідомістю молоді та національною безпекою держави. Готовність вести дискусію про економіку, сільське господарство, геополітику, оборонну сферу, тощо, але, водночас, відсутність бажання торкатися болючих аспектів національно-патріотичного виховання молодого покоління українців свідчить про незрілість українських політичних діячів. Адже питання виховання в молоді патріотизму є стратегічним, таким що принесе результат в перспективі, а не вже завтра.

До 2014 року питання національно-патріотичного виховання взагалі не стояло в порядку денному державної політики. Окремі ініціативи чи декларування намірів з боку перших осіб держави в цей період не мали ознак системного підходу. І яскравим прикладом відсутності дієвих механізмів впливу держави на свідомість молоді стали події на Донбасі та в Криму, коли у місцевого населення середнього віку не вистачило мотивації чинити опір окупації, а подекуди молоді люди на цих територіях навіть сприяли російським силовикам та найманцям захоплювати нашу територію. Очевидно, що для цих людей держава Україна не була цінністю. Інший характер мала поведінка кримських татар, які на своєму рівні намагалися чинити опір. Це свідчить не лише про особливості побудови суспільного устрою кримців, але й про тривалу системну роботу Меджлісу (керівного

органу кримсько-татарського народу) у напрямку поширення серед татарських сімей нарративу важливості відродження татарського народу як корінного на території Криму із врахуванням столітніх традицій, історичної героїки, тощо. Така політика супроводжувалась перманентним нагадуванням кожній родині про репресії і депортації, які кримські татари пережили в період радянської окупації. Відтак, для кримців загроза повернення під російську окупацію викликала рефлекторну реакцію спротиву для уникнення пережитих в минулому репресій. І молодий татарин, який народився в незалежній Україні виходив на протестні акції, бо володів інформацією про сумний досвід російської окупації в минулому.

Вищеописані приклади поведінки представників двох народів свідчать не лише про визначальну роль національної свідомості в критичні для нації моменти, але і про її велику роль у формуванні в молодій людині готовності брати відповідальність за долю власної нації і держави. А відтак, національно-патріотичне виховання є одним із визначальних факторів, що впливають на бажання молоді брати участь у процесах публічного управління чи контролю за прийняттям важливих державницьких рішень.

Повертаючись до питання сучасного стану національної свідомості української молоді важливо проаналізувати основні проблемні моменти. Їх усунення (мінімізація) повинні стати цілями держави, досягти яких можна із застосуванням певних інструментів та важелів впливу.

Важливим моментом в аналізі є відмінність рівня національної свідомості молоді в різних регіонах України. Передусім, це пов'язано із різним рівнем впливу репресивних органів окупаційних режимів на пониження почуття національної свідомості, глибини національної пам'яті. Очевидно, що на східних теренах України, де російсько-радянською окупаційною адміністрацією було здійснено Голодомор рівень національної самоідентифікації різко впав. Українське населення там стало носієм постгеноцидного синдрому, внаслідок якого виростало декілька поколінь космополітичних «громадян радянського союзу». Супутніми ефектами стали

«зачистка» національної пам'яті (ті хто вижив не наважувались розказувати дітям правду, а радянська школа подавала альтернативний варіант історії народу) та русифікація молоді, яка жорстко притуплювала відчуття національної відмінності.

Дещо іншою була ситуація на західних теренах України, які, поперше, увійшли в склад СРСР набагато пізніше, пережили менше репресій, а національно-визвольна боротьба тривала набагато довше, що сприяло постійному підживленню молоді духом боротьби за власну державу, збереження національної гордості, тощо. Відповідно, станом на 1991 рік ми отримали не однорідний рівень національної свідомості серед населення України в регіональному розрізі. Яскравою ілюстрацією цих відмінностей є голосування на виборах, коли західні українці голосують за проукраїнських політиків, а східні українці за проросійських або нейтральних.

Однак, попри суттєві відмінності у рівні свідомості, на всій території України молодь має схожі проблеми, які треба виправляти. Найбільш суттєвими в цьому контексті є:

- Комплекс меншовартості;
- Недостатній рівень національної само ідентифікації;
- Низький рівень національної пам'яті.

Слід детальніше проаналізувати ці проблемні питання.

Комплекс меншовартості. Радянський наратив «старшого брата» в обличчі росіян, замовчування в освітньому процесі державницької традиції, великих військових перемог українців, досягнень українських вчених, російськомовна культурна експансія, тощо, породили у свідомості українців комплекс «неповноцінної нації», представники якої змушені користуватися чужими здобутками, мовою, культурою. Це супроводжувалось свідомим усуненням українців від важливих керівних посад. Нам відводилась роль другорядності у всьому. Із здобуттям незалежності ця риса продовжила своє існування. Яскравим прикладом цього було несприйняття навіть в Галичині серед молоді перших іноземних серіалів та художніх фільмів, перекладених

українською мовою. Про шоу-бізнес взагалі мова не йшла. Російські виконавці довгий час не могли отримати гідної конкуренції з боку українських артистів. Схожа ситуація була у сфері гумору, криміналу, спорту. Зневіра у те, що ми здатні творити будь-який «продукт» релевантний російському чи європейському, створювати конкуренцію у будь-якій сфері, у дещо меншій мірі, але продовжує мати місце.

Змінити це можливо за рахунок популяризації через різноманітні канали комунікації (в тому числі через освітній процес) інформації про значні сучасні чи минулі досягнення українців чи українського «продукту» у світі. Важливу роль тут також мають відігравати лідери молодіжної думки, для яких держава повинна створювати комфортні умови для перманентного лобіювання українського «продукту» серед молоді. Також важливою є фінансова (чи в інший спосіб) підтримка тих сфери, які мають особливу популярність серед молоді та вплив на її свідомість. Це передусім спорт, шоу-бізнес та кінематограф. З моменту прийняття відповідних нормативних актів, які регламентують обов'язкову квоту україномовної музики в радіоефірі в Україні збільшилась кількість і якість україномовного культурного продукту. А підтримка кінематографу сприяла появі цілої когорти українських кінострічок непоганої якості. Спорт узагалі за час незалежності став практично єдиною сферою, яка продукувала успішність і викликала почуття гордості за свою державу. А особливим предметом гордості практично для всіх українців в певні роки були успішні виступи київського «Динамо» у футбольних єврокубках та братів Кличків у боксі. А це означає, що держава має сприяти народженню нових українських спортивних кумирів, популяризувати їх серед молоді, але водночас не допускати серед цієї когорти антиукраїнських елементів, таких як Олександр Усік, Василь Ломаченко тощо. Радше навпаки, влада повинна стимулювати успішних українських спортсменів виступати лідерами думки серед молоді, пропагуючи українські цінності та важливість не бути байдужими до державотворчих процесів.

Окремим фактором у питанні викорінення колективного комплексу меншовартості, що по суті своїй є тотожним комплексу поразенства є формування колективної психології переможців. Бажання належати до когорти переможців, або їх наслідувати є природнім бажанням здорової молоді людини. Адже перемога – це успіх. Проаналізуємо усі найважливіші канали впливу на свідомість української молоді у цьому аспекті.

Вулиця та кримінальна романтика – один із найбільш впливових чинників на свідомість української молоді. Невід’ємним атрибутом цього явища є кримінальна культура, яка почала формуватися ще в радянський період під тотальним впливом російської кримінальної культури. Кримінальна романтика, яка включає в себе впливовість, домінування, повагу до кримінальних елементів через силовий аспект, в Україні досі просякнута російськими наративами. Навіть у Львові на початку незалежності України мовою спілкування в кримінальних колах була російська, що мало свій відголос і в широких колах української молоді. Згодом це підсилювалось російським кінематографом про кримінальний світ, де героями для української молоді ставали харизматичні російські злочинні елементи, які постійно «перемагали» у фільмах своїх опонентів, користувались авторитетом, а відтак ставали кумирами абсолютної більшості української молоді. Такі серіали як «Бандитський Петербург», «Бригада» та фільм «Бумер» стали хрестоматійними. Але героями фільму були не українці, а росіяни. І для молоді не важливою була аморальність кримінальних злочинів головних героїв. Важливішими були дружба, єдність і головне вміння російської мафії перемагати, показані у цих та інших фільмах і донесені до глядача російською мовою. Важливим підсилюючим елементом цієї філософії став російський кримінальний шансон, який вдало оспівує російську кримінальну романтику. Навіть у багатьох українських правоохоронців досі можна почути на телефонах мелодії виконавців цієї музики. І це при тому, що ще зовсім нещодавно для тих же українських поліцейських паралельними кумирами були герої російського серіалу

«Менти», які героїчно ловили злочинців, оспіваних у кримінальному шансоні. І це не можна назвати дисонансом. Це банальне бажання бути причетним чи наслідувати сильних, переможців, не важливо у якій сфері. Побороти цю негативну складову свідомості української молоді можна поширенням через відповідні канали комунікації правдивої інформації про реальність життя російської мафії та її зв'язок із російськими спецслужбами, а також якісним контентом про успішну боротьбу українського підпілля проти російських кримінальних елементів в системі ГУЛАГ. Прикладом такого контенту може бути український фільм «Чорвоний», в якому якраз дуже гарно проілюстровано не лише успішну боротьбу українців проти російських кримінальників, але і перемогу над ними і над тюремною адміністрацією.

Військові перемоги – це ще один значущий фактор впливу на свідомість молоді в питанні подолання комплексу меншовартості. Радянська, а згодом російська пропаганда виховала цілі покоління, просякнуті духом російських військових перемог. Не важко помітити що центральним терміном в характеристиці подій другої світової війни радянською (російською) владою є «перемога», а не, скажімо, «трагедія» чи «жертвність». Мільйонні жертви постають другоплановими, менш значимими, аніж «великаяпабеда». Українці зі східних теренів нашої держави, які пережили масові репресії, приниження і втрату національної пам'яті змушені були стати під «парасольку» чужої перемоги, яку почали видавати за власну. Героїка і переможні битви Перших Визвольних Змагань практично повністю зникли зі свідомості українців центру та сходу нашої держави. Все це підсилювалось російською пропагандою, кінематографом, у якому герої другої світової війни російською мовою закликали іти в атаку і здобували перемоги. Після здобуття Україною незалежності російська військова героїка продовжила свій вплив на свідомість української молоді через сучасні фільми та серіали, як про другу світову війну, так і про події в Афганістані та Ічкерії, де «доблесний» російський спецназ здобуває перемогу за перемогою над «чеченськими бандами». І це все відбувалось на фоні поступового

знищення української армії, яка не маючи сильних сторін в очах молодих українців, радше викликала іронію та зневагу, аніж гордість. Козацькі військові перемоги, на фоні російських та американських мілітарних фільмів про сучасні війни не могли конкурувати у свідомості українських юнаків.

Безперечно, що ситуація дещо змінилась з початком російсько-української війни, коли з телеекранів телевізорів та новинних ресурсів українські школярі і студенти почали спостерігати справжню мілітарну героїчну сторінку нашої історії, яка стала продовженням героїчних подій на Майдані. Однак ейфорія 2014-2015 рр. від гордості за власні збройні сили в подальші роки спала, а пропаганда сучасної мілітарної героїки не набула системного характеру. Окрім декількох непоганих фільмів про сучасну війну держава не спромоглась на щось більше.

Українська пропаганда продовжує базуватися на наших поразках і приниженнях. Українській молоді продовжують нав'язувати комплекс жертви. На державному рівні не відзначаються знакові військові перемоги, такі як битва руських військ під Дорогочином, перемоги козацького війська, зокрема Конотопська битва, кримська операція під проводом полковника Болбочана в період Перших Визвольних Змагань та багато інших історичних перемог, підсилених сучасними успішними військовими операціями. Натомість центральними історичними подіями залишаються – руйнування Запорізької Січі, Голодомор, Розстріляне Відродження, масові депортації та репресії, вбивства дисидентів. Про ці події безперечно треба говорити і замовчувати їх ні в якому випадку не можна. Але вони не повинні затьмарювати наших перемог. І в цьому контексті дуже важливо, щоб держава:

- Сприяла формуванню якісного та сучасного контенту з інформацією про наші великі військові перемоги;
- Стимулювала засоби масової інформації щодо поширення такого контенту;

- Інтегрувала достатній об'єм інформації про великі українські військові перемоги та їх вшанування в освітній процес;
- Сприяла інститутам громадянського суспільства, які мають бажання поширювати серед молоді інформацію про наші великі військові перемоги через різноманітні фестивалі, квести, теренові ігри, військово-патріотичні вишколи;
- Встановила відзначення найбільших військових перемог на загальнодержавному рівні з відповідними урочистостями та військовими реконструкціями із залученням до їх пропаганди лідерів суспільної думки з числа популярних серед молоді представників шоу-бізнесу, спорту, політичного бомонду.

Український історичний наратив в свідомості української молоді повинен отримати філософію «ми велика нація, яка багато перемагала, її намагалися принизити і знищити Голодомором, але ми не зламалися, вижили і продовжуємо перемагати». Саме таку філософію взяв на озброєння Ізраїль і це допомагає цій державі залишатися прикладом перманентного прогресу, сучасності та військової потуги.

Недостатній рівень національної самоідентифікації. «Советский человек», «братя славяне» - ці наративи активно нав'язувалися українцям впродовж тривалого періоду перебування під окупацією в радянському союзі. Мета компартійних функціонерів була зрозуміла – розмити національну ідентичність населення для уникнення загрози появи самостійницьких настроїв серед українського (і не тільки) населення. Для досягнення цієї мети активно використовувались різноманітні інструменти. Зокрема:

- Проходження практики чи скерування на роботу в інші радянські республіки;
- Депортації цілих сімей в Казахстан, Сибір та інші віддалені території;

- Ротації військових офіцерів з сім'ями по різних військових частинах за межами України;
- Проходження служби в армії за межами території України;
- Русифікація освітнього процесу, діловодства на підприємствах, естрадного та кінематографічного мистецтва, тощо;
- Нав'язування нарративу щодо спільного походження трьох народів – білоруського, українського, російського, а відтак створення міфу триєдиного народу;
- Переселення значної частини росіян з Росії в Україну (у всі області);
- Дискредитація терміну «українець» через негативні асоціації та штампи;
- Змушування до зміни українських прізвищ на російські (зазвичай шляхом доповнення закінченнями «-ов» та «-ін»);
- Стимулювання до змішаних шлюбів, де домінантними для дітей ставали не українські національні ідентичності (особливо коли пари утворювались і жили за межами України).

Нав'язування комплексу меншовартості, про що описано вище, сприяло відмові від української національної ідентичності або байдужості до неї (в більшості випадків). Українці просто не мали мотивації відчувати гордість за те, що вони українці.

Окремо слід наголосити на мовному питанні, яке є нерозривно пов'язане із національною самоідентифікацією. Назвати себе українцем (на референдумі, під час перепису населення, деінде) це ще не означає усвідомити себе українцем. Адже усвідомлення приналежності до певної національності передбачає наявність відмінностей від інших національних груп. Особливості менталітету чи генетичний аналіз неможливо взяти на озброєння для пояснення кожному молодому українцеві, що він є іншим від росіянина чи білоруса, особливо у випадку якщо один з батьків є, скажімо, білорусом. Але якщо дитина вирішила позиціонувати себе українцем, то мова

є найбільш простим і водночас найбільш дієвим чинником для усвідомлення власної «іншості». Це передусім важливо для того, щоб молода людина відчувала свою спорідненість не лише з територією, але і з попередніми поколіннями, традиціями, іншими українцями, які розмовляють українською мовою. Через власну «іншість» ми по іншому реагуємо на негативні дії щодо українців з боку представників інших національностей, а отже власна нація стає для нас цінністю, яку хочеться захищати, робити конкурентоспроможною, відчувати за неї почуття гордості. Коли за кордоном українці чують українську мову, то вони впевнені що це також українці, а не скажімо білоруси чи росіяни. І за кордоном це особливо посилює національну спорідненість.

Однак, просто сказати молоді що вони є українцями і повинні говорити українською мовою є недостатньо щоб вони прислухались до цього. Адже для цього потрібна мотивація. У такій ситуації держава повинна застосовувати ефект «батога і пряника». Це означає, що в навчальному процесі свідомість молоді необхідно наповнювати українською ідентичністю через обов'язкове вивчення української історії, культури, мови, традицій. А в публічній сфері створювати сприятливі умови для розвитку україномовних, національно спрямованих сфер. Наприклад у сфері шоу-бізнесу слід надати переваги талановитим україномовним виконавцям, підтримувати україномовне книговидавництво, розвивати україномовний Youtubeta tik-tok.

Ще одним важливим кроком для посилення серед молоді відчуття української самоідентифікації є формування в українській армії системи висококласних ідеологічно підкованих виховників, основною функцією яких мала б бути організація ідеологічних лекцій, тренінгів, в ході яких надання молодим військовим інформації про відомих світових політиків та державних діячів, які до того проходили військову службу у своїх національних арміях.

Ну і безперечно надважливим завданням української держави в питанні підвищення рівня національної свідомості є прийняття закону про колабораціонізм. Врахувавши всі виклики такий закон мав би:

- прибрати з інформаційного простору українських блогерів з відверто антиукраїнською риторикою, яка принижує почуття національної гідності та водночас понижує рівень української самоідентифікації серед значної частини молоді.
- Не допустити до політичного процесу антиукраїнських політиків, які продовжують нав'язувати міф про «один народ» (росіяни, українці, білоруси).

Низький рівень національної пам'яті. В доповнення до написаного на цю тему у другому розділі слід розкрити мотиваційну складову у питанні «національної пам'яті». Коли сіоністи закликали євреїв масово їхати в Палестину і жити серед пустелі необхідно було пояснити всім цим людям для чого це. Визначальну роль у цьому зіграла єврейська національна пам'ять, яка ретельно береглась у середовищах єврейських общин по всьому світу та ґрунтувалась на давнині єврейського народу, його колиці – землі Сіону, етапах державотворення на цій території. Фактично євреї сприймали повернення на цю територію і створення держави Ізраїль як відновлення історичної справедливості, виплекане споконвічним прагненням єврейського народу до відновлення власної держави.

Українцям не треба кудись повертатися. Українцям необхідно відновити в пам'яті давню велич і історичні перемоги. Без усвідомлення молодими українцями власного коріння та історії власного народу зі своїми болями та моментами величі, етапами державотворення, вони не зможуть усвідомити свою роль у цій державі. Для цього важливо на державному рівні прийняти програму масштабного відзначення в тих чи інших регіонах подій що там відбувались, які пов'язані з національно-визвольною боротьбою чи державотворчими процесами в різні періоди української державності, починаючи з часів Русі. До таких заходів необхідно залучати школярів та студентів через різноманітні квести, фестивалі, реконструкції, тощо. Ну і безперечно, предмет «Історія України» має викладатись у дещо іншому форматі, про що буде йти мова у наступному пункті.

3.2. Освітня реформа як спосіб підвищення рівня зацікавленості та мотивації молоді в процесах публічного управління.

Як уже описувалось в другому розділі українська система освіти потребує кардинальних змін, адже після розпаду радянського союзу вона не зазнала суттєвих змін, а отже не є адаптованою до сучасних викликів. Незначне підвищення заробітної плати шкільним педагогам не вирішує проблеми професійності та інноваційності у підході до навчального процесу. Вочевидь, що завданням держави на найближчі роки є кардинальні зміни в освітньо-виховному процесі. Акцентуючи нашу увагу саме на майбутній громадянській активності школярів розглянемо ряд важливих завдань, які стоять перед державою у цьому питанні.

Створення центрів спеціальної підготовки педагогів ключових предметів та напрямків, від яких залежить позитивна зміна ставлення до держави Україна у свідомості школярів. До таких предметів належать «захист України», «історія України», «теорія держави і права». Розберемо проблемні питання та шляхи їх вирішення по кожному предмету.

З початком російської агресії знову постало актуальне питання підготовки учнів до служби в армії. Однак, незважаючи на те, що в школи повернули предмет допризовної підготовки юнаків з новою назвою «Захист вітчизни» (станом на сьогодні назва «Захист України»), не було забезпечено відповідний кадровий потенціал. Школи змушені досі користуватися послугами старих радянських військових кадрів, які не володіють знаннями про сучасні мілітарні тенденції в Збройних Силах України, а інколи взагалі нав'язують учням проросійські погляди. Альтернативою таким кадрам є вчителі фізкультури, які часто взагалі не мають достатніх знань про службу в армії. Окремо слід зупинитися на методичних рекомендаціях до викладання і підручниках, які розробляються в міністерстві освіти і науки не фаховими патріотами, а проросійськи налаштованими радянськими кадрами. Яскравим прикладом є підручник «захист вітчизни. 10-й клас», у якому було зображено

російських військових, та через який у 2020 році вибухнув скандал в системі освіти. Окрім цього, в методиці викладання відсутня інноваційна складова, що є неодмінною вимогою сучасних викликів. Також є недостатньою складова української мілітарної історії, основною місією якої є передання учням розуміння спадковості української військової традиції з найдавніших часів до сьогодення, з врахуванням військових операцій українських армій Перших і Других Визвольних Змагань. Також є проблемою нестача у школах необхідного військового обладнання, зокрема масо-габаритних макетів зброї, сучасного екіпірування, тощо. Вирішити такі проблеми можна шляхом створення центрів військово-психологічної підготовки школярів на базі опорних шкіл з відповідною інфраструктурою та сучасним обладнанням. Такі центри можуть обслуговувати декілька шкіл, а викладати предмет військові спеціалісти, які пройшли необхідну підготовку (в тому числі ідеологічну) у військових навчальних закладах та отримали дозвіл МОН на педагогічну діяльність. В окремому порядку в рамках уроків «захист України» школярам необхідно переглядати якісні документальні та художні фільми про успішні військові операції сучасної війни. Якісний підхід до викладання цього предмету повинен мотивувати школярів проходити строкову службу в армії, цінувати державність, підвищувати рівень небайдужості та зацікавленості до ситуації в державі.

Зацікавити учнів вчити історію України неможливо якщо не змінити вміст підручників з «академічного» на науково-популярний. Історію України повинні знати всі, а отже вміст підручника має бути доступним до сприйняття не лише обдарованим учням, але і менш успішним. Вчителі історії України повинні проходити додаткову спеціальну підготовку щодо ідеологічної та інноваційної складової. Уроки історії повинні перетворитися на просвітницько-ідеологічні із застосуванням сучасних підходів і методик подання інформації учням з інтерактивними мапами, комп'ютерним моделюванням тих чи інших історичних подій, простими і логічними поясненнями причин наших невдач та позитивних наслідків наших перемог

та здобутків. Це повинно закарбувати в пам'яті школярів цілісне сприйняття нашої історії і сформувані стійке усвідомлення своєї причетності до творення нової історії України.

Предмет «теорія держави і права» покликаний розтлумачити школярам логіку існування держави з поясненнями функціонування того чи іншого органу влади. Це повинно супроводжуватися екскурсіями в адміністративні будівлі органів державної влади та місцевого самоврядування. Учні також необхідно залучати до моделювання діяльності таких органів. Наприклад, можна проводити імітацію сесії міської ради з голосуванням за важливі рішення з попереднім обговоренням в групах.

Окремої уваги потребують посади заступників директорів шкіл з виховної роботи. Основна функція таких педагогів – це організація різноманітних виховних заходів в рамках календарного плану заходів рекомендованих чи затверджених міністерством освіти і науки, а також місцевими управліннями освіти. Однак, від підходів і форм реалізації таких заходів із залученням школярів залежить рівень усвідомлення школярами важливості заходів. Без застосування сучасних підходів до реалізації таких подій у школярів вони будуть викликати огиду і несприйняття. Вшанування Тараса Шевченка може виглядати як декламування у вишиванках його віршів про тяжку долю кріпака під його портретом де він в кожуху і теплій шапці. А можна влаштувати конкурс мультимедійних презентацій учнів на тему «Вплив Шевченка на світову поезію і образотворче мистецтво» або «Чи подібний візуально Тарас Шевченко на Фрідріха Ніцше». Відзначення будь-яких важливих подій у школах слід узгоджувати із сучасним світосприйняттям учнів. Школяр має полюбити свою державу через призму позитивних емоцій від участі у важливих шкільних подіях.

3.3 Усунення психологічних бар'єрів та створення сприятливих умов для підвищення рівня мотивації молоді щодо інтеграції в процеси публічного управління та участі в політиці.

Викривлене сприйняття понять «держава» та «політика». Це одна з найбільших проблем, яку необхідно вирішити для успішної інтеграції молоді у процеси публічного управління.

Саме поняття «держава» має різні трактування у різних дослідників і науковців. І багато з них відокремлюють від нього поняття «державність», як от наприклад В.Гриченко, який у своїй праці наводить чіткі відмінності цих двох термінів. На його думку українці в різні періоди перебуваючи під окупацією чи контролем інших націй мали власну систему співіснування, яка мала певні ознаки державності, але водночас ця система не носила характеру незалежної держави [26]. Власне, ознаки державності мала також і УРСР, однак це утворення не могло у повній мірі називатися терміном «держава», оскільки центральним органом влади в УРСР був ЦК КПРС, який знаходився поза межами республіки. Це також суперечить одній із трьох ознак держави, визначених Інститутом історії України НАН України, а саме певну територію і кордони, в рамках яких поширюється влада, сформована на цій території. [27] І впливу на цей центральний орган українці не мали. Відтак, можна сказати, що вони жили в державі, яка була сформована не ними, а отже не була українською.

Радянська тоталітарна система, керівним органом якої був вищевказаний ЦК КПРС, свого часу повністю відсторонила пересічного «громадянина» (жителя) радянського союзу від впливу на процеси управління державним апаратом. Виборчий процес, як і багато явищ демократичного спрямування носили формальний характер. Це спричинило до того, що громадяни ССРСР перестали себе ототожнювати з державою. Так, частина з них ототожнювала себе з так званим радянським народом, але не з державою як інституцією. Для пересічного жителя союзу держава була

уособленням репресивного бюрократичного апарату та компартійної номенклатури. Без права голосу для простого громадянина та можливості на щось впливати. Відтак, українці, які отримали незалежну державу в 1991 році, без прикладення до цього особливих зусиль, продовжили сприймати вже свою власну державу через призму попереднього сприйняття радянського союзу. Відбувся чіткий розподіл на державу (владу) і народ. В такій ситуації органи державної влади в очах мешканців сприймалися (і у великій мірі продовжують сприйматися) в негативному світлі. Правоохоронна система сприймається як репресивний апарат, якого треба позбутися. Фіскальна система безжально «обкрадає» «зубожіле» населення і бізнес, тому треба намагатися не платити податки. Народні Депутати – цинічні крадії бюджету, яким треба ще більше врізати зарплати і скоротити чисельність втричі. Ці та інші стереотипні сприйняття державних органів викинули суспільство за рамки конструктивного діалогу «громадянин-державна». Для молодого людини в Україні долучення до процесів прийняття важливих рішень органами влади сприймається як удар по репутації або як бажання отримати вигоду від цього процесу.

У певній мірі діалог «громадянин-державна» дещо почав налагоджуватися від моменту формування при державних структурах громадських рад. Однак, молодь досі залишається за бортом цього процесу, незважаючи на передбачене чинним законодавством утворення молодіжних громадських рад при кожній територіальній громаді.

Підтвердженням того, що поняття «державна» має викривлене сприйняття у свідомості молоді є моє особисте дослідження за результатами зустрічей зі школярами. Впродовж останніх 5 років (2016-2020 рр.) мною проведено зустрічі з учнями 47 шкіл та коледжів Львова, Золочева, Миколаєва та декількох сіл Пустомитівського району (у деяких школах було декілька зустрічей з різними класами). Вік школярів 14-16 років (9-11 класи). На кожній зустрічі на моє прохання 5 школярів (мною обраних, з дотриманням статевої рівності) мали описати одним словом з чим у них

асоціюється слово «держава». Загальна кількість опитаних учнів – 270. За результатами опитування лише 5% школярів асоціювали слово «держава» зі словами «народ», «нація», «ми». 70% відповіли що для них «держава» це - «територія». Решта 25% відповідей містили слова «влада», «герб», «прапор» та ін. (Рис.3.1)

Рис. 3.1. Розподіл відповідей серед опитаних учнів щодо асоціації з терміном «Держава»

Складено автором

Як ми бачимо по результатах опитування молодь не асоціює себе особисто із поняттям «держава».

Окремим питанням слід розглянути негативне ставлення суспільства, в тому числі молоді, до політичного процесу та політики загалом. Політичні сили дискредитовані не лише партійними лідерами, але і відсутністю в середині партій вмотивованої конструктивної молоді. Вже стало традицією, коли членами тої чи іншої партії стають люди, метою яких є отримання особистої вигоди від перебування в партії чи у владі через виборчий процес. І в цій ситуації ми отримуємо замкнуте коло, адже присутність у партіях людей з неблагородними намірами лише підсилює стереотипне сприйняття

політики, як «брудного» явища і далеко не сприяє появі розумної, вмотивованої і чесної молоді в політичному процесі.

Доволі показовим у цьому плані є приклад Революції Гідності. Коли мова йшла про важливі для держави речі (в даному випадку євроінтеграція) протестні акції не мали широкої підтримки населення. Але коли «Беркут» побив групу студентів відбувся емоційний сплеск у молодих пасіонарних груп і старшого покоління («бо побили дітей») і це переросло в широкомасштабну тривалу протестну акцію. Перемога Майдану охарактеризувалась схожим явищем, коли молоді пасіонарії, які «зробили» цю перемогу, знехтували можливістю масштабно увійти у політичний процес, за звичкою сприймаючи його в негативному світлі. Як ми спостерігали, це обернулось поверненням у політику старих номенклатурних кадрів, які зайняли місця, приготовані для молоді. Безперечно, що не слід виключати фактору початку війни, яка забрала на фронт значну частину молодих пасіонарів. Однак поїхали на війну не всі одразу, тому ця причина не є виключною.

Що робити державі Україна для зміни свідомості молоді у сприйнятті понять «державна» і «політика». Для цього необхідний багатоплановий системний підхід. В першу чергу слід звернутися до іноземного досвіду. Як описувалось у першому розділі у Франції існують молодіжні партії, основна мета діяльності яких є власне вплив на свідомість молодих французів щодо сприйняття політики, як невід'ємного елементу державотворення та державного управління. Окрім цього там існують широкі студентські коаліційні об'єднання студентських організацій різних вишів, які реально дають можливість впливати на освітній процес та відстоювати свої права. В Україні слід на законодавчому рівні закріпити можливість створення молодіжних партій та спростити процедуру їх реєстрації, а також прописати чіткий віковий бар'єр участі в них. Водночас надати можливість таким партіям брати участь у регіональних виборах. Така реформа виборчої системи заохотить широке коло студентства до участі у політичному процесі,

адже це буде можливістю лобіювати інтереси молоді у місцевих органах влади. Водночас важливо на постійній основі проводити потужну інформаційну кампанію в доступній формі серед школярів і студентів з логічними роз'ясненнями причин існування тих чи інших органів влади та важливості їх взаємодії з суспільством через існуючі платформи і канали комунікації. Особливо важливим елементом таких інформаційних кампаній має стати імплементація в них прикладів такої взаємодії в розвинутих державах. Адже молодь має усвідомлювати кореляцію добробуту та прогресу в розвинутих державах із впливом суспільства на прийняття рішень у цих державах. Через ці аналогії вдасться досягти вищого рівня ототожнення молоді з державою Україна, аніж він є станом на сьогодні.

Ще одним інструментом інтеграції молоді у процеси публічного управління може бути проведення на локальному рівні командних дебатів серед молоді щодо вирішення актуальних локальних проблем. Такі дебати повинні мати чіткі правила і проводитись за участі модераторів (за прикладом «оксфордських» та ін.). Процес дебатів має висвітлюватись регіональними засобами масової інформації з можливістю онлайн-голосування глядачами. Впровадження такого інструменту окрім елементу змагальності дає можливість для молоді доносити свої думки, розвивати ораторські здібності, працювати в команді, а також є хорошим майданчиком для рекрутингу політичними партіями перспективних молодих політиків, а для органів влади потенційних фахівців у тій чи іншій сфері.

Всі, описані в третьому розділі, пропозиції мають братись до уваги лише при комплексному підході до вирішення проблеми. Важливим є поєднання національно-патріотичної складової та сучасник методик впливу на свідомість молоді, адже світ розвивається динамічно і наша задача випереджати його у важливих для держави питаннях.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження можна зробити наступні висновки. В Україні, станом на сьогодні, недостатній рівень зацікавленості експертних середовищ у комплексному дослідженні механізмів взаємодії молоді та сфери публічного управління. Беззаперечним є те, що це питання необхідно піднімати серед широкого кола науковців, Народних Депутатів та освітян. Наведені соціологічні дослідження вказують на низький рівень інтересу молодих українців до державотворчих процесів і насправді це є важливим сигналом усім нам щодо необхідності тиснути на всі гілки влади для кардинальної зміни ситуації. Іноземний досвід показує, що системний підхід до вирішення цієї проблематики в перспективі дає реальні результати.

Важливим є також симбіоз різних підходів та методів заохочення молоді до процесів публічного управління з врахуванням української специфіки. Адже, як ми бачимо, тривале перебування під окупацією залишило великий слід у ментальності українців щодо сприйняття влади та держави загалом. Освіта 30 років не зазнавала кардинальних змін, а відтак радянська система виховання із застарілими підходами у викладанні не спроможна перебудувати свідомість молоді, яка сформована батьківським вихованням та російською пропагандою через відкриті джерела інформації. Необхідні кардинальні зміни у системі освіти, побудовані на професійності педагогічних кадрів та їхньому патріотизмі. Бо не секрет, що дати дитині знання не означає отримати фахівця, готового ці знання використовувати в Україні на благо України. А якщо дитина є обдарованою та цілеспрямованою, то, не отримавши відповіді на запитання «чому в Україні?», вона швидко стане об'єктом зацікавлення закордонних корпорацій та в перспективі покине Україну.

Важливу роль у внесенні змін щодо сприйняття молоддю власної відповідальності також має нести місцеве самоврядування, а саме в тих окремих територіальних громадах чи містах, де влада створила необхідні

умови для співпраці з молоддю. Такі громади можуть бути прикладами для інших і поширювати власний позитивний досвід. Одним із пріоритетних завдань держави є стимулювання інших територіальних громад щодо створення молодіжних рад при виконавчих органах відповідних громад.

Усунення психологічних бар'єрів щодо залучення молоді до державотворчих процесів також має стати невід'ємною складовою державної політики у цій сфері. Молоді українці мають усвідомити існування великих перспектив самореалізації в Україні, в тому числі через участь у прийнятті важливих рішень на загальнодержавному та локальному рівнях. Наведений приклад Ізраїлю ілюструє, що державу можна будувати і розвивати навіть перебуваючи у стані постійної війни.

Українська влада повинна відмовитись від принципу «досвідченого фахівця». Адже досвідчений не значить ефективний. А невід'ємною складовою ефективності в сучасному світі є інноваційний підхід до вирішення задач. Молодь краще засвоює інноваційні методики, а отже об'єм ефективних рішень неодмінно збільшиться.

Без суттєвих зрушень в напрямку національно-патріотичного виховання дуже важко говорити про ефективну мотиваційну складову загальної системи інтеграції молоді у сферу публічного управління. Молодь має усвідомити себе частинкою великого організму «українська нація», зі всіма недоліками і достоїнствами. Як ми бачимо з описаного, комплекс меншовартості та слабкий рівень національної пам'яті є суттєвими факторами, які впливають на загальне небажання значної частини молодих українців ідентифікувати себе з українською державою та нацією, а отже і прикладати зусилля до певних змін та зрушень у розвитку держави загалом.

Молодіжні інститути громадянського суспільства (громадські організації) повинні стати об'єктами особливої уваги держави, адже це первинні ланки самоорганізації молоді, які можуть взаємодіяти з тими чи іншими органами влади, допомагати їм вирішувати важливі проблеми. Створення сприятливих умов для збільшення кількості молодіжних

громадських організацій має бути одним із пріоритетних завдань. Адже досвід Франції показує, що велика кількість формальних молодіжних структур впливає на формування широких міжструктурних об'єднань. А це, у свою чергу, формує розуміння того, як функціонують великі політичні партії, які об'єднують тисячі людей.

Підсумовуючи, в роботі прописані важливі аспекти, які можуть стати певним дороговказом для подальших дій влади та наукового середовища у напрацюванні детальної стратегії посилення інтеграції молоді у процеси публічного управління. Дана наукова робота містить весь спектр проблематики у питанні залучення молодих українців у ці процеси та конкретні пропозиції щодо вирішення цих проблем.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Демократичне врядування: проблеми теорії та практики. Публічне управління: теорія та практика. // Збірник наук. праць. Харків : Вид-во «ДокНаукДержУпр». – 2010. – №1. – С. 16–22.
2. Адміністративне право України. Академічний курс – Київ: Юрінком Інтер, 2011. – 576 с. – (підручник)
3. Закон України " Про зайнятість населення" [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>.
4. Постанова Кабінету Міністрів України "Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики" [Електронний ресурс] // сайт Кабінету Міністрів України. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>.
5. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
6. Закон України "Про доступ до публічної інформації" [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.
7. Закон України " Про звернення громадян" [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
8. Реанімаційний пакет реформ [Електронний ресурс] // сайт РПР. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://rpr.org.ua/>.
9. Французький досвід для реформування української молодіжної політики [Електронний ресурс] // сайт texty.org.ua. – 2017. – Режим

- доступу до ресурсу: https://texty.org.ua/archive-blogs/74117/Francuzkyj_dosvid_dla_reformuvanna_ukrajinskoji_molodizhn_oji_polityky-74117/.
10. Учасники французького молодіжного форуму [Електронний ресурс] // сайт Французького молодіжного форуму. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://forumfrancaisjeunesse.fr/membres/>.
 11. Rejoignez Allons Enfants [Електронний ресурс] // сайт <https://partiallonsenfants.org/>. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://partiallonsenfants.org/>
 12. La JOC, c'est quoi? [Електронний ресурс] // сайт <http://www.joc.asso.fr/>. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.joc.asso.fr/>.
 13. 8 секретів успішності ізраїльської молоді [Електронний ресурс] // сайт <https://studway.com.ua/>. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://studway.com.ua/8-sekretiv-izrailskoj-molodi/>.
 14. Як прищепити молоді «ген відповідальності» за країну: досвід Ізраїлю [Електронний ресурс] // сайт <https://osvitoria.media/>. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://osvitoria.media/experience/yak-pryshhepyty-molodi-gen-vidpovidalnosti-za-krayinu-dosvid-izrayilya/>.
 15. Мехина – подготовительная программа [Електронний ресурс] // сайт <https://nikk.agency/>. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://nikk.agency/mehina-podgotovitel'naya-programma/>.
 16. Як починалася студентська «Револуція на граніті»? [Електронний ресурс] // сайт <https://uinp.gov.ua/>. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/yak-pochynalasya-studentska-revolyuciya-na-graniti>.
 17. МОЛОДІЖНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОУН (1939-1955 рр.) – Торонто — Львів: Видавництво “Літопис УПА”, 2011. – 944 с. – (Літопис УПА).
 18. Чисельність молоді в Україні у віці 14-34 роки [Електронний ресурс] // сайт dismp.gov.ua. – 2021. – Режим доступу до ресурсу:

- <https://dismp.gov.ua/stat/younght-count-ua/?gen=all,men,women&age=14-34>.
19. Молодь без політики. Які настрої панують серед нової генерації українців [Електронний ресурс] // сайт tyzhden.ua. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://tyzhden.ua/Society/208471>.
 20. Громадська та політична активність молоді: сучасна дійсність [Електронний ресурс] // сайт prostir.ua. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.prostir.ua/?focus=hromadska-ta-politychna-aktyvnist-molodi-suchasna-dijsnist>.
 21. Тріумф політичної "зелені": як молодшають парламенти й уряди в Європі та Україні [Електронний ресурс] // сайт www.eurointegration.com.ua. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2019/08/9/7099453/>.
 22. Виключена більшість або занадто молоді для політики [Електронний ресурс] // сайт www.pravda.com.ua. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pravda.com.ua/columns/2021/01/26/7281147/>.
 23. Вплив комуністичної ідеології та радянської дійсності на ментальність українців: соціально-філософський аналіз. // Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. – 2019. – №24. – С. 25–31.
 24. Що не так з українською шкільною освітою [Електронний ресурс] // сайт life.pravda.com.ua. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://life.pravda.com.ua/columns/2018/09/12/233085/>.
 25. Постколоніальний синдром на пострадянському просторі: порівняльний аналіз. [Електронний ресурс] // сайт ipiend.gov.ua. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <https://ipiend.gov.ua/struktura/viddily/viddil-teorii-ta-istorii-politychnoi-nauky/m-mykhalchenko-postkolonialnyj-syndrom-na-postradianskomu-prostori-porivnialnyj-analiz/>.
 26. До питання про сутність поняття «державність». // Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2002. – №20. – С. 244–249

27. Держава [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2004. - 688 с.: іл.. – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?termin=Derzhava>
28. Всеукраїнський перепис населення [Електронний ресурс] // сайт ukrstat.gov.ua/. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrcensus.gov.ua/>.
29. Закон України " Про державну службу" [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
30. Закон України "Про політичні партії в Україні" [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>.